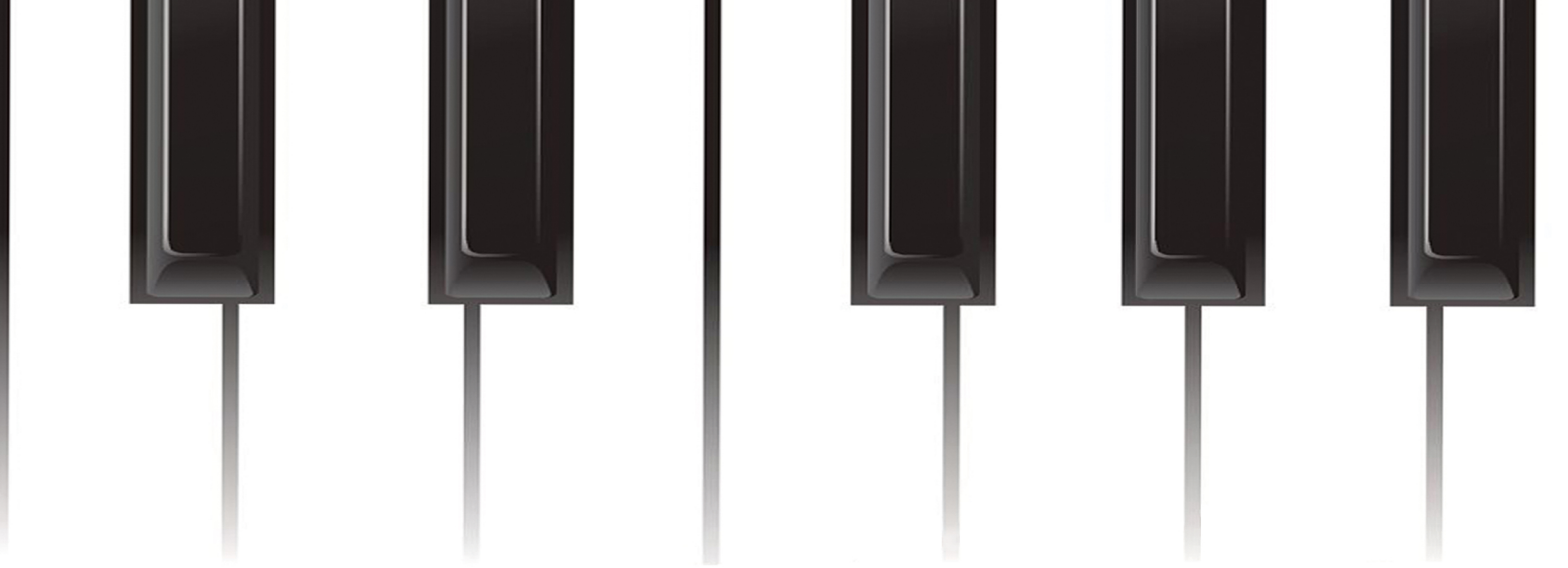

Іван Гатрич
Людмила Гатрич

Виховання патріотизму засобами вокально-хорового мистецтва у закладах загальної середньої та позашкільної освіти

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Іван Гатрич

Людмила Гатрич

Виховання патріотизму засобами вокально-хорового мистецтва у закладах загальної середньої та позашкільної освіти

Навчально-методичний посібник

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2024

УДК: 37.091:784.71] (075.8)
Г 235

Рекомендовано вченою радою
Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича
(протокол № 15 від 04 листопада 2024 р.)

Рецензенти:

Цюняк О. П. *– доктор педагогічних наук, професор кафедри початкової освіти та освітніх інновацій Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника;*

Ороновська Л. Д. *– кандидат педагогічних наук, доцент кафедри музикознавства та методики музичного мистецтва Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка;*

Дерда І. М. *– народний артист України, професор кафедри музики Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.*

Гатрич І. Г., Гатрич Л. Д.

Г 235 Виховання патріотизму засобами вокально-хорового мистецтва у закладах загальної середньої та позашкільної освіти: навч.-метод. пос. / І. Г. Гатрич, Л. Д. Гатрич. – Чернівці : Чернівец. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2024. 148 с.

ISBN 978-966-423-916-2

У виданні на основі творчих напрацювань авторів представлено матеріали для студентів спеціальності 014 «Середня освіта (Музичне мистецтво)» та 025 «Музичне мистецтво», що уможливить їх якісну професійну підготовку у процесі навчання у закладі вищої освіти.

УДК: 37.091:784.71] (075.8)

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2024

ISBN 978-966-423-916-2

© Гатрич І. Г., Гатрич Л. Д., 2024

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА 5

ВСТУП 6

Розділ 1. ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ НА ЗАНЯТТЯХ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА 9

1.1. Національно-патріотичне виховання як вагома складова освітньо-виховного процесу 9

1.2. Українська народна пісенна творчість як елемент формування національної ідеї 15

Розділ 2. МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЕСТРАДНОГО СПІВУ ВІДПОВІДНО ДО ВІКОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ 18

2.1. Особливості організації гуртків естрадного співу у закладах загальної середньої та позашкільної освіти 18

2.2. Методичні особливості навчання естрадного вокалу на різних рівнях виконавських можливостей 22

Розділ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОГО РЕПЕРТУАРУ ДЛЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ 43

3.1. Вплив виконавського репертуару на формування національної ідеї серед здобувачів освіти 43

ПІСЛЯМОВА 47

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ 48

ЛІТЕРАТУРА 51

ПІСЕННИК

Країна сонця 54

Дай нам, Боже 58

Україночки 61

Великодні дзвони 65

Де високі гори 69

Весела Українка 73

Джерело 79

Заспівай моя родино 84

Калинова пісня 89

Карпати 93

Лелеки 98

Молитва за Україну 103

Рута-м'ята 108

Моя країна 113

Стежина 117

Моя родина – це Україна 121

Україна Едельвейс 126

На просторах України 131

Це моя земля – це Україна 136

Я для України вишиваю 141

ПЕРЕДМОВА

Навчальний посібник присвячено дослідженню проблеми виховання патріотизму у здобувачів освіти через заняття музичним мистецтвом, що є важливою складовою освітньо-виховного процесу. У ньому розкриваються сучасні організаційно-методичні підходи до проведення занять, а також основні принципи організації гуртків естрадного співу у закладах загальної середньої та позашкільної освіти. Значна увага приділяється методиці навчання естрадного співу на різних вікових етапах, відповідно до рівнів підготовки учнів, і аналізу впливу пісенного репертуару на формування патріотичної свідомості. Наведено авторський музичний репертуар для учнів молодшого та середнього шкільного віку.

Окрім теоретичних засад, у посібнику пропонуються практичні рекомендації щодо організації роботи вокальних гуртків і студій. Важливою складовою є адаптація навчальних методик до вікових особливостей дітей, що сприяє максимальному розвитку їхніх творчих здібностей та формуванню патріотичної свідомості через музичне мистецтво. Автори акцентують увагу на необхідності добору пісенного матеріалу, що відповідає морально-етичним і патріотичним цінностям. Окремо розглянуто вплив естрадного співу на особистісний розвиток учнів, зокрема на їхню здатність до самовираження, емоційне самопізнання та соціальну інтеграцію. У виданні підкреслюється роль колективного музикування як ефективного інструмента виховання відчуття єдності, взаємодопомоги та відповідальності перед суспільством.

У посібнику закцентовано увагу на сучасні виклики, з якими стикаються викладачі музичного мистецтва в умовах глобалізації та культурної інтеграції. Запропоновані методики спрямовані на збереження національної культурної ідентичності через розвиток музичних талантів молоді, що є одним із ключових завдань сучасної освіти.

Посібник адресований вчителям закладів загальної середньої освіти, керівникам вокальних гуртків і студій закладів позашкільної освіти, а також для викладачам і студентам спеціальності «Середня освіта (Музичне мистецтво)», «Музичне мистецтво».

ВСТУП

Національно-патріотичне виховання є невід'ємною складовою сучасного освітнього процесу, спрямованого на формування у молодого покоління почуття любові до Батьківщини, шанобливого ставлення до національних цінностей, культурної спадщини та усвідомлення відповідальності за активну громадську участь. В умовах глобалізації, що супроводжується інтенсивним культурним обміном, особливої актуальності набуває питання збереження національної ідентичності. Музичне мистецтво, яке володіє значним впливом на емоційну та духовну сферу людини, виступає одним із найефективніших засобів виконання цього завдання. У контексті освітнього процесу музичне мистецтво виконує не лише естетичну функцію, а й слугує важливим інструментом виховання, здатним формувати морально-етичні та патріотичні орієнтири молоді. Особливо актуальним у цьому аспекті є естрадний спів, який завдяки своїй популярності та масовій доступності виявляється ефективним засобом національно-патріотичного виховання. Репертуар, що ґрунтується на національних мотивах, історичних подіях і культурних традиціях, сприяє формуванню патріотичної свідомості у здобувачів освіти різного віку. Виконання музичних творів, зміст яких відображає історичні або сучасні події, сприяє глибшому усвідомленню значення національної належності, формуванню гордості за країну та народ.

Естрадний спів, зокрема в контексті діяльності шкільних гуртків і студій, є інструментом, що дозволяє поєднати творчий розвиток з вихованням патріотизму в привабливій для учнів формі. Використання популярних музичних жанрів, таких як естрада, не тільки сприяє підвищенню інтересу до музичного мистецтва, але й досягненню важливих виховних цілей. Це особливо важливо для дітей та підлітків, які через музику засвоюють ключові моральні, соціальні та патріотичні цінності. Даний навчальний посібник присвячено розгляду основних методичних підходів до організації національно-патріотичного виховання засобами естрадного співу в рамках освітнього процесу. У ньому проаналізовано сучасні педагогічні

підходи до організації роботи вокальних колективів у закладах загальної середньої та позашкільної освіти. Особлива увага приділена відбору пісенного репертуару, який сприяє формуванню патріотичних почуттів, та методикам навчання естрадного співу на різних вікових етапах.

Актуальність обґрунтовується тим, що у сучасному контексті виховання патріотизму на заняттях музичного мистецтва відіграє ключову роль у формуванні гармонійно розвиненої особистості, здатної виконувати функції активного громадянина своєї країни та робити вагомий внесок у її розвиток. Музичні здобутки українського народу є важливим підґрунтям для формування національних ідеалів, сприяє збереженню культурної спадщини та зміцненню патріотичних почуттів до рідної землі.

Виходячи з цього, сьогодні, як ніколи раніше, необхідні нові підходи та шляхи виховання патріотизму не лише як почуття, але і як фундаментальної риси особистості. Це особливо важливо з огляду на сучасні суспільні процеси, що суттєво впливають на підготовку майбутніх учителів музичного мистецтва у закладах вищої освіти. Такі процеси вимагають переосмислення методологічних підходів, що відкриває нові перспективи для розвитку освітньої галузі. Тому актуальним завданням педагогів і батьків є формування національної самоідентифікації та самосвідомості підростаючого покоління як гідної, самодостатньої європейської нації. Важливим аспектом цього процесу є утвердження любові до Батьківщини, української мови, культури, а також виховання громадянина-патріота України, готового самовіддано захищати й розбудовувати незалежну демократичну державу, забезпечувати її національну безпеку та сприяти громадянській єдності й соціальній злагоді.

Метою навчально-методичного посібника є розкриття організаційно-педагогічних засад навчальної діяльності викладачів музичного мистецтва у закладах загальної середньої та позашкільної освіти, з опорою на сучасні науково-теоретичні дослідження і багаторічний практичний досвід авторів. У цьому контексті пісенний репертуар розглядається як один із ключових засобів національно-патріотичного виховання здобувачів освіти.

Практичне значення посібника полягає в поданні матеріалів, що конкретизують методику навчання естрадного співу на різних вікових етапах. Ці матеріали покликані допомогти педагогам зорієнтуватися у сучасних підходах, наукових концепціях та актуальних методах вирішення проблем національно-патріотичного виховання засобами вокально-хорового мистецтва, яке є основою формування національних ідеалів. Окрему увагу приділено авторському пісенному репертуару патріотичної тематики для дітей та молоді, який відзначається широкою тематичною різноманітністю.

РОЗДІЛ 1.
ВИХОВАННЯ ПАТРІОТИЗМУ
НА ЗАНЯТТЯХ З МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

1.1. Національно-патріотичне виховання як вагома складова освітньо-виховного процесу

Національно-патріотичне виховання – одна з ключових складових сучасного освітнього процесу, що виступає основоположним інструментом формування свідомого, відповідального та згуртованого суспільства. Основною метою цього виховання є розвиток у громадян почуття гідності, національної гордості та відповідальності за свою державу, народ, історичну спадщину та культурні цінності. Фундамент системи національно-патріотичного виховання базується на ідеї розвитку української державності як інтеграційного чинника, що об'єднує суспільство і спрямовує його на утвердження української політичної нації. Важливими елементами цієї системи є єдність державної території, затвердження державної мови, правова система, національна культура, наука та освіта. У сукупності ці чинники формують єдиний виховний простір, який слугує базисом соціалізації особистості.

Наукові підходи провідних дослідників (І. Бех, Г. Ващенко, О. Вишневський, П. Кононенко, І. Огієнко, М. Стельмахович, Г. Філіпчук та ін.) розглядають національну систему виховання як історично зумовлену та суспільно створену систему цінностей, ідей і світоглядних ідеалів, що стала основою ідеології держави й орієнтиром у вихованні майбутніх поколінь. Ця система охоплює різні напрями виховання: національно-патріотичне, військово-патріотичне, громадянське, правове та духовно-моральне. У кожному з цих напрямів центральне місце відведено формуванню національної самосвідомості та інтеграції особистості у матеріальну й духовну культуру нації. Національно-патріотичне виховання дітей і молоді в Україні визначається одним із пріоритетів державної політики, оскільки спрямоване на формування

високоморальної особистості, здатної цінувати українські традиції, духовні цінності та реалізувати свій потенціал у сучасних умовах. Крім того, національно-патріотичне виховання готує молодь до виконання громадянського обов'язку щодо захисту незалежності та територіальної цілісності України.

Військово-патріотичне виховання спрямоване на формування громадянина-патріота, який усвідомлює свій громадянський обов’язок і готовий у будь-який момент стати на захист своєї держави. Цей напрям включає набуття військових та військово-технічних знань, розвиток фізичної досконалості, а також вивчення героїчних традицій та історичних подвигів українського народу. А громадянське виховання передбачає створення умов для морального, соціального, політичного та юридичного захисту особистості, сприяючи формуванню високих моральних ідеалів та патріотичних почуттів. Основними компонентами громадянського виховання є політична, моральна та правова культура, почуття власної гідності й особистої свободи, а також відповідальність за суспільні ідеали та національні пріоритети. Крім того, правове виховання покликане забезпечити формування у молоді високого рівня правової культури, свідомого ставлення до своїх прав і обов’язків, а також поваги до законів держави. Особлива увага приділяється вихованню шанобливого ставлення до Конституції України, державних символів, прав і свобод людини. Разом з тим, духовно-моральне виховання охоплює формування загальнолюдських і національних цінностей, моральних норм взаємодії у суспільстві. Основою духовно-морального виховання є розвиток індивідуальних чеснот, таких як правдивість, милосердя, благородство та повага до батьків і Батьківщини. Духовність розглядається як ключовий елемент національної ідеї, яка забезпечує єдність морального та духовного виховання, визначаючи моральність нації як фундамент її духовної стійкості та спадковості історичного розвитку.

Національно-патріотичне виховання – одна з фундаментальних складових сучасного освітнього процесу, спрямованого на формування громадянської свідомості, яка передбачає глибоке усвідомлення прав і обов’язків кожного

індивіда перед суспільством і державою. Основними завданнями цього виховного процесу є утвердження активної громадянської позиції, готовності до участі в розбудові країни, розвиток духовно-моральних цінностей, а також зміцнення національної ідентичності та гордості за національну культуру й історичну спадщину. Збереження культурних традицій, мови та звичаїв є ключовими факторами для підтримки національної безпеки та зміцнення соціальної згуртованості суспільства.

Процес патріотичного виховання комплексний і охоплює не лише навчальні заклади, але й інші соціальні інституції, включаючи сім'ю, школу, позашкільні установи та громадські організації. Кожна з цих інституцій відіграє важливу роль у системі освіти, сприяючи гармонійному розвитку особистості, здатної до соціальної адаптації, активної участі в суспільному житті. Сімейне виховання як одна з найдавніших форм соціалізації поєднує вплив культури, традицій, звичаїв та сімейних цінностей на процес розвитку особистості. Взаємодія між батьками та дітьми, заснована на взаємній повазі, любові та підтримці, створює необхідні умови для задоволення основних потреб дитини у розвитку та самореалізації. Сім'я є первинним і найважливішим соціальним середовищем, яке закладає основи морально-етичних норм і формує ставлення до оточуючого світу, відіграючи визначальну роль у формуванні базових особистісних якостей.

У системі загальної середньої, передвищої та вищої освіти здійснюється організований процес навчання та виховання. Окрім академічних знань, учні та студенти здобувають соціальні навички, розвивають самодисципліну, лідерські якості та емоційний інтелект. Інтеграція патріотичних тем у навчальні програми, проведення національних свят і вивчення історії країни є важливими складовими формування патріотичних почуттів. Громадські організації та благодійні фонди активно доповнюють освітній процес, здійснюючи соціальний вплив на молодь через проєкти, спрямовані на розвиток громадянської свідомості та патріотизму. Заклади позашкільної освіти, такі як центри естетичного виховання, будинки творчості та інші установи, розвивають

додаткові навички та інтереси учнів, що має значний виховний потенціал для формування системи цінностей.

Співпраця між сім'єю, навчальними закладами, позашкільними установами та громадськими організаціями є вирішальним фактором у процесі формування особистості дитини. Така взаємодія сприяє всебічному розвитку, укріплює патріотичні цінності та забезпечує умови для виховання активної громадянської позиції. Спільна діяльність цих інституцій є запорукою гармонійного розвитку особистості, зорієнтованої на збереження національної ідентичності та усвідомлення своєї ролі в суспільстві. Отже, патріотичне виховання не обмежується лише навчальним процесом, але охоплює широкий соціальний контекст, сприяючи формуванню поколінь громадян, здатних відповідально ставитися до розвитку своєї держави.

Патріотизм виступає ключовим показником моральної зрілості особистості та має інтегруватися у різні складові освітнього процесу, зокрема в позакласну діяльність, уроки історії, літератури та музичного мистецтва. Важливим аспектом національно-патріотичного виховання є необхідність його збалансованого підходу, що передбачає дотримання прав і свобод кожного учасника освітнього процесу. Ефективне формування патріотизму можливе через включення відповідних тем до освітніх програм, організацію позакласних заходів, екскурсій, тематичних дискусій та зустрічей із видатними діячами, які сприяють усвідомленню важливості патріотизму в умовах сучасного суспільства.

Музичне мистецтво має значний потенціал у процесі формування моральних і патріотичних якостей учнів, зокрема через емоційний вплив, який музика чинить на людину. Вокально-хорове мистецтво сприяє усвідомленню національної ідентичності, формуючи позитивне ставлення до рідної країни. Завдяки емоційній природі музики можливе формування ціннісних орієнтацій молодого покоління, що сприяє становленню єдиної та згуртованої нації. Музичне виховання, отже, виступає не лише засобом творчого самовираження, але й важливим інструментом для формування світогляду, патріотичних переконань і національної самосвідомості.

Естетичне виховання, будучи важливим компонентом формування духовного світу особистості, займає провідне місце в освітньо-виховній системі. Патріотизм, громадянськість і національна гідність, засновані на емоційній підтримці суспільних ідеалів, – визначальні політичні цінності, які сприяють формуванню свідомих громадян. На сьогодні національно-патріотичне виховання є одним із пріоритетних напрямків розвитку освітньої системи України, оскільки воно спрямоване на формування особистості, яка усвідомлює свою належність до нації та прагне сприяти її розвитку.

У зв'язку з цим музичне мистецтво має вирішальне значення для формування національної свідомості та ідентичності. Виховання патріотизму засобами музики не обмежується передачею теоретичних знань і практичних навичок, але й забезпечує глибше розуміння національної культури, мови, історії та традицій. Використання сучасних методів і технологічних засобів у музичній освіті дає можливість учням наблизитися до культурної спадщини, сприяє формуванню покоління, яке буде берегти та розвивати національні традиції, а також активно сприяти побудові сильної й процвітаючої держави. Тому, для забезпечення ефективного патріотичного виховання на уроках музичного мистецтва доцільне використання практичних завдань, спрямованих на розвиток творчого мислення та усвідомлення ролі патріотичних цінностей у житті суспільства.

До основних засобів формування національної ідеї у процесі музичного виховання належить вивчення національного гімну та музичних творів, що відображають ключові історичні події або героїчні діяння. Такий підхід сприяє формуванню почуття національної гордості та ідентичності, а також поглиблює розуміння учнями ролі національних символів, таких як герб, прапор і гімн. Крім того, дослідження біографій видатних композиторів і ознайомлення з музичними творами, які втілюють національний дух, сприяють більш глибокому розумінню внеску цих митців у музичну культуру країни та зміцненню поваги до її культурної спадщини. Важливим інструментом також є організація мистецьких заходів, таких як концерти, творчі зустрічі, екскурсії до

культурних закладів, що зберігають національний музичний спадок, є вагомим чинником формування патріотичних цінностей. Такі заходи сприяють вихованню громадянської відповідальності та активної участі молоді в соціально-культурному житті країни.

Не менш вагоме вивчення та виконання народних і обрядових пісень націлене на глибше розуміння традицій та культурних цінностей нації. Обробка народних пісень – важлива складова збереження національної культурної спадщини, забезпечуючи її передачу наступним поколінням. Разом з тим, використання вокально-хорового мистецтва як засобу патріотичного виховання є ефективним інструментом для формування національних ідеалів та патріотичної свідомості. Музика як засіб передачі національних цінностей, історичної пам’яті та культурного спадку сприяє розвитку у здобувачів освіти почуття гордості за національну ідентичність та культурну спадщину. Підтримка інтересу до вивчення національної музики та заохочення учнів до самовираження – важливі складові освітнього процесу. Отже, національно-патріотичне виховання в контексті музичного мистецтва постає невід’ємною частиною освітньої системи, оскільки воно сприяє формуванню відповідальних громадян, здатних усвідомлено брати участь у розвитку країни та розуміти значення патріотичних цінностей для суспільства.

1.2. Українська народна пісенна творчість як інструмент формування національної ідеї

Тема української народної пісенної творчості як інструменту формування національної ідеї займає важливе місце в дослідженнях культурної ідентичності та соціальних трансформацій України. Народна пісня як один із найдавніших жанрів української культури виконує роль не лише естетичного вираження, але й суттєвого засобу передачі історичного досвіду, традицій і цінностей, формуючи при цьому національну свідомість. Витоки української народної пісні охоплюють багатовікову історію, де музичні твори відображають повсякденне життя, побут, обряди та морально-етичні цінності народу. Народні пісні стали своєрідним літописом, що фіксує колективний досвід, переживання радості та горя, а також сподівання на ліпше майбутнє. Вони служать важливим елементом культурного коду українського народу, забезпечуючи зв'язок між поколіннями та відображаючи його духовну сутність. Народна пісенна творчість також несе в собі потужний патріотичний заряд, відзначаючись елементами національного героїзму та закликами до єдності у боротьбі за свободу. Історичні події, такі як козацькі війни, спровокували виникнення численних пісень, які стали інструментом формування національної свідомості та ідентичності. Такі твори не лише документують важливі моменти в історії, але й сприяють мобілізації людей у складні часи, формуючи колективну пам'ять про боротьбу за незалежність.

У процесі збереження мови, традицій та культурних цінностей через народні пісні формуються основи національної ідентичності. Народна пісня функціонує як символ спільної культурної спадщини, використовує національні мотиви, що підкреслюють любов до рідної землі, природи і традицій. Так – фольклор стає важливим елементом для формування спільної національної свідомості, що особливо актуально в умовах зовнішніх загроз і асиміляцій. Сучасний контекст української народної музики характеризується відродженням інтересу до традиційних пісень, яке пов'язане з національним пробудженням, зокрема під час кризових моментів в історії країни. Сучасні митці

адаптують народні пісні до нових музичних стилів, забезпечуючи їхню актуальність та сприяючи збереженню національної ідентичності. Ця тенденція не лише підживлює інтерес до фольклору, а й інтегрує його в сучасний культурний контекст, роблячи його доступним для нових поколінь.

Отже, українська народна пісенна творчість постає як потужний інструмент формування національної ідеї, здатний об'єднувати суспільство навколо спільних цінностей та традицій. Народна музика не лише відображає історичні процеси, але й активно формує сучасну національну ідентичність, слугуючи важливим елементом культурного самоусвідомлення українського народу. Це явище підкреслює важливість збереження та розвитку народної пісенної творчості в контексті сучасних викликів і можливостей, що постають перед Україною.

Музичні надбання українського народу є невичерпним джерелом для формування національних ідеалів і патріотичного світогляду. Українська музична культура має давню історію та виразні особливості, які відображають український національний дух, ідентичність та цінності. Саме її збереження відіграє важливу роль у формуванні національних ідеалів та національної самосвідомості у здобувачів освіти. Відображення національних цінностей в українській музиці відтворює глибоку культурну спадщину, пов’язуючи історію та культуру народу із сьогоденням. Це сприяє формуванню національного самосприйняття та визнання власної ідентичності. Музика має потужний емоційний вплив на людей і може стати важливим інструментом у формуванні національних ідеалів, національного світогляду та патріотизму. Вивчення та поширення української музичної спадщини важливо для збереження національної ідентичності та розвитку сильного і згуртованого національного суспільства.

Народні пісні є одним із найсильніших засобів передавання культурних цінностей, історії, традицій та способу життя народу. Українська музична спадщина відзначається своєю багатогранністю, різноманітністю жанрів і стилів, а також глибоким духовним змістом. Народно-пісенне мистецтво слугує

збереженню спадку та спільних цінностей певної культури, залишається важливою частиною національної ідентичності.

Сьогодні стало дуже популярно дарувати народним пісням нове творче життя. Сучасні обробки таких музичних творів використовують як хорові колективи, так і естрадні виконавці. Водночас, методи аранжування народних пісень протягом останніх десятиліть значно змінилися. Якщо на початок XX століття «переважав метод гармонізації фольклорного джерела, то друга половина… відрізняється ускладненням підходів до обробки та зростаючою роллю сучасних технік».

Обробка народних пісень – це творчий процес аранжування й відновлення традиційних народних мелодій і текстів у сучасному стилі, засобом використання нових музичних інструментів. Ця практика допомагає відроджувати і зберігати народні традиційні надбання, що сприяє популяризації культурної спадщини і робить її доступною для широкої слухацької аудиторії.

Українські пісні, народні мелодії та етнічні композиції, зазвичай, наповнені почуттям гідності та національної ідентичності. Вони передають духовність та здатність народжувати патріотичні почуття. Слухаючи та вивчаючи на уроках мистецтва музичні композиції, що описують історичні події, пов'язані зі збереженням традицій, військовими подвигами, народними святами та родинними цінностями, ми не просто виховуємо національно свідоме покоління, а зберігаємо культурний спадок українського народу. Вивчення та популяризація української музичної спадщини є важливим завданням для збереження мови, культури, традицій та звичаїв краю, що впливає на формування самосвідомості підростаючого покоління. Адже музика має унікальну здатність викликати емоції та сприяти формуванню позитивних цінностей, що сприяє розвитку сильної та єдиної нації. Вивчаючи та зберігаючи музичні надбання українського народу, ми допомагаємо здобувачам освіти у формування національних ідеалів для того, щоб пізнавати, цінувати та творити історію своєї країни.

РОЗДІЛ 2.
МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ЕСТРАДНОГО СПІВУ ВІДПОВІДНО ДО ВІКОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

2.1. Особливості організації гуртків естрадного співу у закладах загальної середньої та позашкільної освіти

Музичне виховання слугує якісним та дієвим засобом розвитку творчої особистості. У контексті сучасної освіти, що реалізується в загальноосвітніх та позашкільних закладах України, навчальні дисципліни художньо-естетичного напрямку набувають особливого значення. Ці дисципліни володіють величезним духовним, творчим і патріотичним потенціалом, сприяючи формуванню особистого досвіду культури спілкування підростаючого покоління, їхній співпраці та самовираженню в різних видах творчої діяльності. Дослідження науковців і практиків свідчать про те, що музично-естетичне виховання впливає не лише на емоційно-естетичний розвиток дитини, а й на її розумовий потенціал, формування духовної культури та виховання національно свідомого покоління.

Методика естрадного співу ґрунтується на комплексному підході до розвитку голосу, виконавських навичок і сценічної майстерності. Вона передбачає роботу над диханням, дикцією, інтонацією, розширенням вокального діапазону та іншими технічними аспектами голосу. Формування правильної вокальної техніки надає дітям можливість контролювати свій голос і досягати високих результатів у виконанні. Значним аспектом є вивчення основ сценічної майстерності, що передбачає вміння взаємодіяти з аудиторією, створюючи контакт під час виступу, а також глибоке розуміння змісту вокального твору. Постійна практика та тренування відіграють важливу роль у покращенні техніки, виразності та стабільності виконання. Оскільки кожен учень має свої унікальні потреби та характеристики голосу, індивідуалізація підходу до навчання відповідно до потреб кожного здобувача освіти є надзвичайно важливою.

Комплексне вивчення естрадного співу як основи музично-естетичного виховання передбачає підготовку здобувачів освіти до удосконалення співочої майстерності в умовах практичної діяльності. Вокально-технічний розвиток здійснюється в єдності з художнім, що є результатом систематичної та цілеспрямованої роботи педагога та вихованця. Тобто, методика естрадного співу виступає важливим компонентом музично-естетичного виховання, забезпечуючи всебічний розвиток особистості.

У процесі вокальної роботи педагог має ґрунтовно розуміти природу та специфіку розвитку дитячого голосу, а також ураховувати особливості вікової фізіології та психології для ефективного планування і проведення практичних занять. Основним принципом вокального навчання є підтримка природного звучання дитячого голосу. На уроках з дітьми важливо уникати втоми, яка може виникнути через гучний і тривалий спів, тому необхідно дотримуватися певного голосового режиму.

Досить часто діти виявляють бажання виконувати пісні з дорослого репертуару, що містить як позитивні, так і негативні аспекти. На початковому етапі навчання важливо ознайомити дітей із відомими піснями, які вони можуть прослухати. Це дозволяє їм почати формувати вокальну техніку й емоційну передачу твору. У цей період діти можуть спробувати копіювати манеру виконання пісень. Проте керівнику гуртка треба уважно підбирати пісні, що відповідають віку, діапазону, тематиці та характеру дітей. Вибір надто складних пісень для початкового рівня може мати негативні наслідки, оскільки невідповідність діапазону і складності мелізматики може призвести до того, які виконання стане невдалою копією оригіналу. Тому, діти повинні виконувати пісні з доступним діапазоном, зрозумілим текстом і простими мелодіями. Виконуючи репертуар, що відповідає їхнім індивідуальним особливостям, діти мають змогу розвивати свою індивідуальність, створюючи вокальний та емоційний образ твору і глибше розуміючи те, про що співають. При підборі репертуару педагогові доцільно запропонувати дітям прослухати твори контрастного характеру. Це сприятиме формуванню у них розуміння почуттів, виражених у музиці, а також допоможе правильно обрати пісню для виконання.

Пісенний репертуар для дітей повинен відповідати їх віковим особливостям як за змістом, так і за формою. У процесі навчання слід уникати творів з надто широким діапазоном, оскільки це може ускладнити виконання для дітей. У разі, якщо пісня не відповідає дитячому голосу за тональністю, можливим рішенням є транспонування її в іншу, більш зручну для виконання, тональність. Під час виконання можуть виникати труднощі, пов'язані як з інтонаційними, так і з мелодійними аспектами. Наприклад, хроматичні послідовності в мелодії можуть бути занадто складними для дітей молодшого віку. У шкільній практиці та в закладах позашкільної освіти найбільш поширеною формою роботи є гурткова діяльність. У процесі навчання в гуртках різного напрямку діти мають можливість самостійно відкривати свої таланти, навчатися новим навичкам, а також всебічно розвиватися та вдосконалювати свої здібності.

Серед сучасних дітей великою популярністю користуються гуртки естрадного співу. Займаючись у вокальних гуртках та студіях, діти не лише навчаються співу, а й розвиваються творчо. У певних випадках педагогам доцільно об’єднувати дітей у вокальні ансамблі, формуючи групи з невеликою кількістю співаків за віковими категоріями, рівнем розвитку та вокальними здібностями. На початок навчального року, коли керівник гуртка прослуховує дітей для формування ансамблю, важливо звертати увагу не тільки на навички інтонування, музичність і ритмічність, а й на темперамент кожної дитини. Створення колективу з учасників приблизно одного віку та подібного темпераменту сприятиме легшій організації навчального процесу, підбору репертуару та формуванню сценічного образу.

Попри значущість навичок інтонування, чистота інтонації залишається пріоритетом у доборі дітей до вокального колективу. Якщо дитина не змогла продемонструвати свої навички під час прослуховування, педагог може спробувати попрацювати з нею індивідуально. Вокально-хорові заняття виконують провідну роль у формуванні музичного слуху та співацького голосу,

а інтонація досягає свого розквіту через розвиток логіки музичного мислення та формування музичного образу. Тому, після певного часу індивідуальної роботи з дитиною, якщо буде помічено прогрес у її розвитку, її можна залучити до групових занять, де вона зможе доповнити цілісність ансамблю.

Для подолання проблеми мотивації дітей до участі у вокальному ансамблі вчителю або керівнику гуртка необхідно відмовитися від застарілих підходів, які збереглися в освітніх закладах з минулого століття. Важливим аспектом є увага до зовнішнього вигляду маленьких співаків. Сценічні костюми виконують суттєву роль у формуванні цілісного образу колективу, тому вони повинні відповідати віковим особливостям дітей, бути комфортними та гармонійно поєднуватися з обраним репертуаром. У процесі добору костюмів для виступу необхідно враховувати думки самих дітей. Це можна зробити, залучивши їх до процесу вибору тканини, а також запропонувавши їм намалювати фасони, в яких вони хотіли б виступати. Сьогодні актуальні варіанти стилізованих народних костюмів, фасони яких можуть бути змодельовані або доповнені елементами національного одягу. Такий підхід зацікавлює дітей і дає їм можливість стати учасниками процесу створення сценічного образу колективу, що сприяє розвитку відчуття їхньої значущості та активній участі в загальному творчому процесі.

2.2. Методичні особливості навчання естрадного вокалу на різних рівнях виконавських можливостей

У сучасному ритмі життя, батьки ще з дошкільного віку намагаються всебічно розвивати своїх дітей. Зазвичай, вони відвідують кілька гуртків різних напрямків, що допомогає визначити здібності та задатки дитини до того чи іншого виду діяльності. Часто вони недооцінюють значення вокального виховання дітей через слабкість методики дитячого співу, яка не дає змоги виявити потенціал і розвинути вокальні можливості дитини та через недостатню кількість виділених у навчальній програмі годин. Займаючись додатково чи індивідуально з кожною дитиною, можна досягти набагато вищих результатів. Тому у школі чи закладі позашкільної освіти педагогу, створюючи вокальний колектив, рекомендовано працювати з дітьми за індивідуально створеною програмою. У зв'язку зі зниженням віку дітей, які хочуть співати, педагогам необхідно звертати особливу увагу на організацію роботи з дитячими голосами, яка потребує певної системи, враховуючи їх специфічні вікові особливості. Важливо не завищувати ті норми голосового навантаження, яких належить дотримуватися для правильного розвитку та вдосконалення голосових здібностей дітей.

Досліджуючи особливості музичного розвитку школярів, О. Ростовський зазначав, що в галузі відчуттів і сприймання їхній розвиток іде від найпростішого розрізнення найвиразніших, найяскравіших барв, форм, звуків до активнішого усвідомлення красивих, гармонійних сполучень, диференціювання звуковисотних і ритмічних співвідношень у музиці, нюансів кольорової гами, різноманітності форм, поетичного співзвуччя. Саме тому під час проведення навчально-виховної роботи відповідно до навчальної програми дітей рекомендується розділяти на три рівні:

- початковий рівень *(перший рік навчання);*
- основний рівень *(другий, третій та четвертий роки навчання);*
- вищий *(п'ятий і подальші роки навчання).*

Початковий рівень

Вокальне мистецтво є тим фундаментом, на якому будується весь музичний розвиток дитини. Дослідження вікових особливостей сприймання музики молодшими школярами демонструють, що вони визнаються передусім обмеженістю життєвого і музичного досвіду дітей, специфікою мислення: невмінням узагальнювати, переважанням цілісного сприймання матеріалу. Початківцям властивий сенсомоторний характер музичного сприйняття, тому частіше вони віддають перевагу музиці веселій та ритмічній, особливо реагують на динаміку звучання, темп і темброву палітру музики, а також на характер музичного твору та наповненість звучання. Специфічна музична виразність – мелодизм, ритмічна організація, емоційна узагальненість інтонаційного розвитку – на перших етапах не виділяється більшістю вихованців. Тому на початковому етапі створюється такий вокально-музичний образ, який дозволяє дитині зрозуміти способи вокального виконання і зробити перші спроби їхнього здійснення. У початківця-співака вони ще не стійкі і неточні, тому педагогу доводиться уважно стежити за всіма компонентами відтворення звуку. На цьому етапі проходить утворення умовно-рефлекторних зв'язків відповідно до заданої акустичної норми. Діти вчаться правильно інтонувати, та дихати. Головне завдання керівника гуртка – досягти унісону, тому вправи та розспівки для діток спочатку підбираються прості, одноголосні, але цікаві. З розвитком співацьких навиків дітей розспівуємо їх у межах терції, а до кінця року – і у межах октави (від *Сі* малої октави до *Сі* першої октави).

Починаємо розігрівати голосовий апарат діток за допомогою розспівки, яка виконується із закритим ротом.

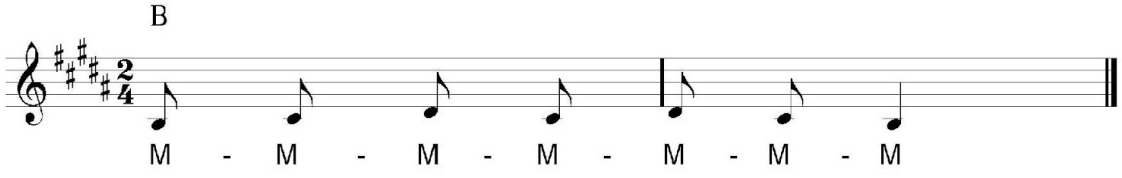

Продовжуємо розспівувати дітей інтонуючи на одній ноті і розвиваючи при цьому дикцію. Починаємо з ноти *До* першої октави, рухаючись по *малих секундах* вверх до ноти, яка доступна дітям на цьому рівні, після чого повертаємося вниз.

Звичайно рівень інтонування дітей у колективі різний, тому розспівки підбираємо оптимальні – розвиваючі для сильніших учнів і доступні для слабших. Отже, освоївши інтервал *секунду* продовжуємо розширювати діапазон розспівок до *великої терції*.

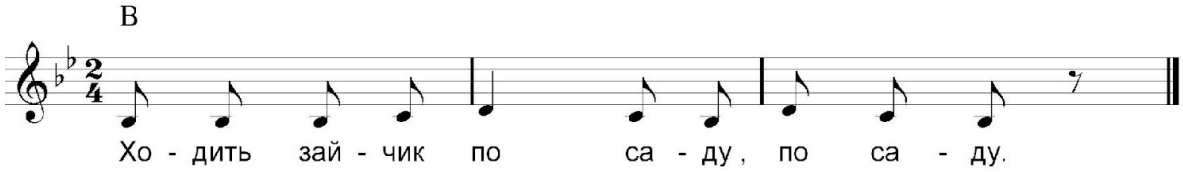

Далі продовжуємо розширювати діапазон розспівок до *кварти*, формуючи активну артикуляцію та діафрагматичне дихання, яке допомогає дітям інтонаційно утриматись на певній ноті.

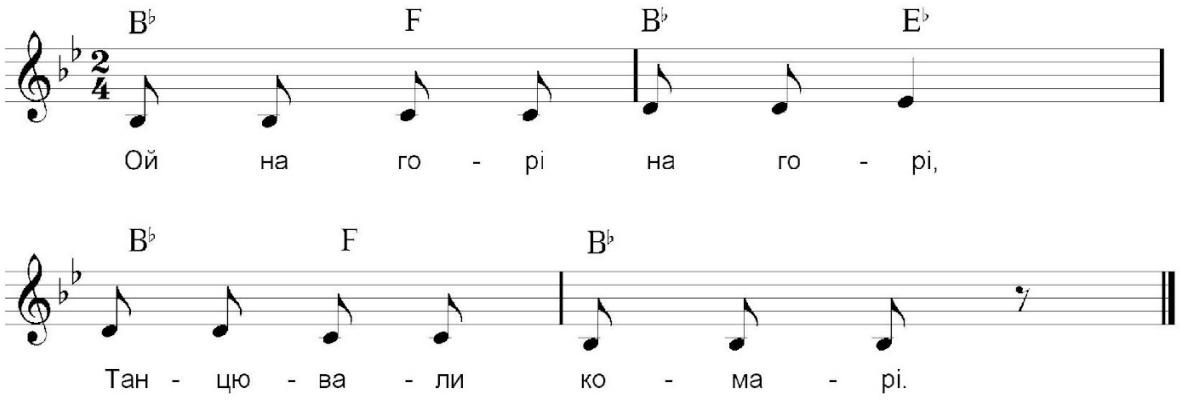

Під час наступної розспівки вчимо дітей співати *legato* двох нот на один склад в межах *кварти*.

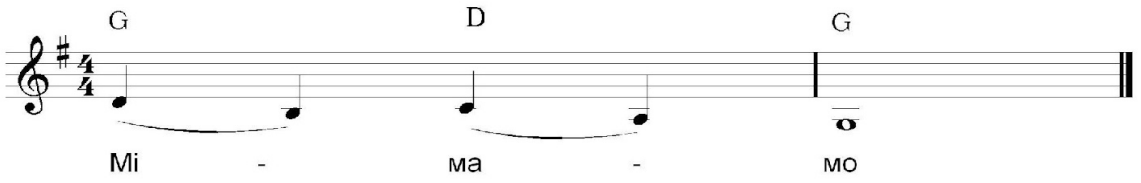

Дітям, які інтонують ліпше, розспівки можна ускладнювати вже на початкових заняттях, але при цьому приділяючи увагу і тим, яким ці вправи даються не так легко, заохочуючи їх тягнутися за сильнішими дітьми. Тому можемо співати просту дитячу пісеньку, модулюючи її по півтону вверх до доступної дітям ноти.

Для наступної розспівки ділимо дітей на дві команди. Одні співають інтервал *велика секунда* (Де ти є?), інші – інтервал *квінта* на слова (Я є тут!). Розспівку проводимо в ігровій формі, супроводжуючи простими рухами (закриваючи та відкриваючи обличчя руками), що робить її цікавою, сприяє легкому запам’ятовуванню та вчить дітей працювати у ансамблі.

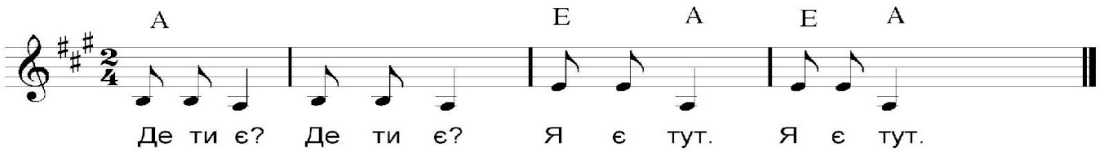

Необхідно створювати ситуацію успіху, не забувати хвалити дітей, навіть якщо у них щось не виходить, стимулюючи наступного разу бути уважнішим і виконати завдання точніше.

Обов'язкове під час заняття використання ігрових елементів, театралізації, ритміки, що вимагають від дітей перевтілення, створення нових образів, розвиваючи дитячу фантазію та уяву. Важливими є вправи для розвитку дихання, рівності звучання та правильної атаки звуку. Використання на заняттях скоромовок активізує атрикуляційний апарат дитини та робить перші спроби до відпрацювання чіткої дикції. У процесі навчання вихованці опановують основи нотної грамоти, розвивають вокальні та музичні навички, вдосконалюють комунікативні і творчі здібності, вчаться бути терплячими, уважними, працювати у колективі та бути його частинкою. Дуже важливо на початковому етапі проводити заняття з дітьми в ігровій формі, аби не відбити у дитини охоту вчитися співати далі. Під час ознайомлення з нотами можна використовувати жестикуляцію: вищі ноти – рука вище, нижчі ноти – рука нижче, Відповідно до того, як ми співаємо нотки, – рука рухається вверх або вниз. Можна запропонувати дітям спробувати зробити ці рухи разом з педагогом. Щоб дитина зрозуміла, як звучить висока нотка, а як низька, – пояснюємо, що високу потрібно співати голосніше, з більшою силою, а нижчу – тихіше. Можна придумати безліч ігор, у яких нотки – це маленькі казкові герої, які живуть кожна на своїй сходинці, і якщо вони не потрапляють на свої місця, то дуже ображаються. Працюючи у колективі початкового рівня, керівнику гуртка дуже важливо приділити увагу кожній дитині. Тому, як тільки діти вивчають ноти, можна пограти у гру, де кожна дитина – це відповідна нотка, тим самим привчаючи дітей співати гаму, правильно інтонуючи індивідуально свою ноту. Супроводжуючи розспівки цікавими простими рухами, дитина концентрує свою увагу на вивченому та краще запам’ятовує матеріал.

На початковому рівні діти дуже швидко втомлюються від співу і тому тут важливо не перестаратися. Після нетривалої розспівки педагог повинен запропонувати кілька рухливих вправ, які допоможуть дітям відволіктися та погратися. А щоб гра була ще й корисною, вчимо дітей правильно дихати, закладаючи тим самим основи розвитку діафрагматичного дихання. Також можна використовувати ігри для розвитку ритмічного слуху дітей, плескаючи прості ритмічні малюнки і, запропонувавши дітям їх повторити, поступово ускладнюємо вправи. Якщо дитина справляється із завданням, пропонуємо їй показати вправу для інших дітей, активізуючи цим їх і приділяючи увагу індивідуально кожному, що допоможе зрозуміти над чим працювати далі. Проводячи музичні розминки, вчимо дітей орієнтуватися у просторі, тобто будувати шеренгу чи лінію, у якій вони будуть виконувати пісню. З часом, ускладнюючи, будуємо прості хореографічні малюнки, що допоможе дітям у майбутньому добре орієнтуватися на сцені під час виступів.

Як відомо, чимало навичок діти засвоюють у процесі наслідування дорослих. Наприклад, коли діти вчаться говорити, їхня голосова функція розвивається завдяки копіюванню мовлення дорослих. Аналогічно відбувається й вокальне навчання дітей: наслідування голосу дорослих сприяє виробленню необхідних навичок. Тому педагог, демонструючи дітям певний музичний матеріал, повинен бути дуже уважним, зважаючи на те, що діти можуть скопіювати і його помилки.

Починаючи з перших занять, потрібно звертати увагу на поставу дитини під час співу. Правильна постава є наслідком внутрішньої активності дитини, що добре її організовує, створює умови для вільного дихання та готовності до співу. Тому керівник гуртка повинен уважно слідкувати і за своєю поставою під час співу для того, щоб діти могли наслідувати його.

Під час розучування перших музичних творів з дітьми потрібно звертати увагу на їхнє вміння передавати динамічні відтінки та створювати емоційно-художний образ музичного твору, а також враховувати темперамент дитини. Одні діти комфортніше почувають себе у ліричних піснях, інші навпаки – наповнюють

своєю енергетикою веселі, жваві твори, доповнюючи їх хореографічним малюнком. Працюючи у колективі, важливо сконцентрувати маленьких співаків так, щоб діти з різним темпераментом почували себе комфортно, виконуючи ту чи іншу пісню. Можна створити хореографічний малюнок, який буде вирівнювати різні темпераменти дітей, враховуючи темп пісні. Розучування перших музичних творів треба розпочинати з їх прослуховування, під час якого педагог повинен уважно спостерігати за реакцією дітей, як вони сприймають пісню: слухають, розуміють про що співається, підспівують, підтанцьовують. Після прослуховування обов'язково потрібно обговорити запропонований твір, щоб зрозуміти чи зацікавив він дітей. Важливо звернути увагу на текст пісні, пояснити їм незрозумілі слова чи фрази. Якщо пісня зовсім не зацікавила дітей, вивчити її з ними буде набагато важче, тому підбирати репертуар, особливо для маленьких співаків потрібно дуже уважно й обережно. Важливо, щоб запропонований твір викликав у дітей позитивні емоції, бажання вивчити його і заспівати, тоді результат буде швидшим і вищим. Основні труднощі, які можуть виникнути під час розучування пісень з дітьми, це відтворення ритмічного та звуковисотного малюнку мелодії. Щоб подолати їх, доцільно показати рукою напрямок руху мелодії або проплескати ритмічний малюнок, промовити літературний текст у ритмі пісні.

Упродовж року керівнику гуртка корисно проводити відкриті заняття для батьків, на яких можна продемонструвати початкові результати навчання, готуючи цим дітей до перших виступів на сцені та заохочуючи їх яскравими костюмами оплесками батьків. У кінці навчального року варто залучити колектив до виступу у звітному концерті закладу, де педагог реально зможе оцінити засвоєні дітьми знання та доцільність переведення їх на наступний рівень навчання. Перші виступи малюків можна проводити під фонограму «+», при цьому роблячи акцент не на самому співі, а на поведінці дітей на сцені, підсумовуючи те, як вони передають музичний твір у комплексі (вокально, ритмічно, емоційно).

Отже, проводити заняття з маленькими співаками потрібно виходячи з вікових особливостей та розуміючи, як діти вчаться розпізнавати зміст музичного твору, щоб дуже обережно та професійно ввести дитину у цікавий та багатогранний світ музичного мистецтва.

Основний рівень

Після початкового етапу навчання діти продовжують освоювати певні базові знання, за якими педагог може будувати подальший план роботи з колективом. Головною особливістю цього етапу є організація освітнього процесу, що розвиває вокально-хорові навички, основи музичної грамоти дітей, усвідомлення вокально-хорової термінології, що дає змогу чіткіше визначити мету та завдання діяльності для створення індивідуального напрямку формування сучасного дитячого колективу. Згідно з навчальною програмою, вихованці цього рівня повинні оволодіти основними вокальними навичками: набути правильної співацької постави, вміти користуватися диханням, співати легким, округленим звуком, мати чітку дикцію та розвинений артикуляційний апарат. Ці навички засвоюються комплексно, кожна з них удосконалюється з іншими під час розучування пісень і вокальних вправ. Для отримання хороших результатів у вихованні вокальних навичок чимале значення має створення загальних умов їхнього успішного формування та послідовність цього процесу.

На початок року педагогові обов’язково потрібно провести заняття, на якому дітей варто ознайомити з гігієною й охороною голосу. Вони повинні знати, що шкідливе для майбутніх співаків, а що корисне. Вивчивши певні правила, діти повинні дотримуватись їх протягом усього періоду занять вокалом. Основні завдання, які педагог має поставити перед колективом на *першому році* основного рівня навчання – це виявлення тембрових особливостей кожної дитини, розвиток двоголосного співу.

Під час навчання продовжується виховання у дітей стійкої співочої інтонації, розвивається мелодичний, гармонічний і вокальний слух, розширюється діапазон дитячого голосу, а також ритмічна, темпова, динамічна, темброва та виконавська майстерність. Вагомий вплив на розвиток цих якостей, як на початковому рівні, так і на основному, мають розспівки. Тому керівнику гуртка потрібно постійно удосконалюватися, щоб період розспівок не став для дітей нудним початком заняття, який на основному рівні навчання стає менш

схожим на гру, як це було на початковому, і проходять за чітким планом педагога. Діти повинні розуміти важливість розспівок, метою яких є підготовка голосового апарату до співу, навчання правильному звукоутворенню голосних та приголосних звуків, мелодичному, гармонічному звуковедению та розвитку артикуляційного апарату. Повторюючи вже вивчені на початковому рівні розспівки, ознайомлюємо дітей з новими. Наприклад, співаємо голосні звуки *І* та *О* на *legato* у межах *квінти* (зверху вниз), при цьому слідкуємо, аби перші звуки у звуковеденні фраз будувалися твердо, виводячи їх уперед.

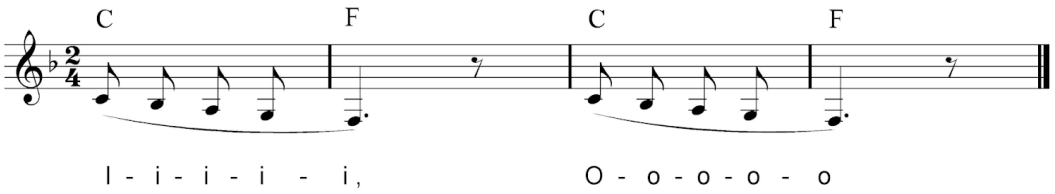

У наступній розспівці співаємо склади *зі, зе, за, зо, зу,* в межах *квінти*, піднімаючись по півтона вверх до ноти *Ре* другої октави. Правильне виконання цієї розспівки допомагає активувати артикуляційний апарат і сприяє виробленню чіткої дикції.

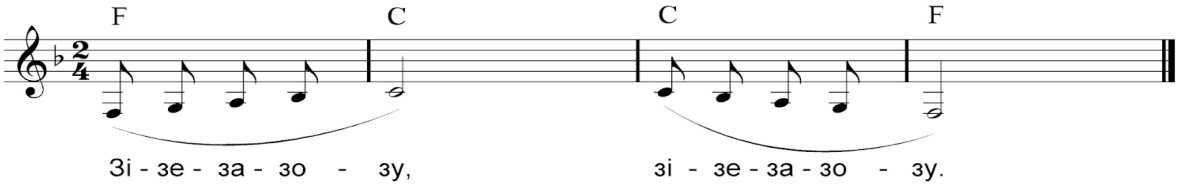

Розспівуючи дітей, варто поступово працювати над розширенням діапазону до півтори октави. Для цього корисно використовувати спів гам у поступовому русі вверх або вниз, розспівки для розвитку дихання, рівності звучання, організації атаки звуку і опори під час співу високих та низьких звуків.

Розігріваючи губні мязи, змінюємо склади *Льо* та *Лі* на *Па*, пришвидшуючи темп розспівки й удосконалюючи техніку інтонування нот у високому темпі.

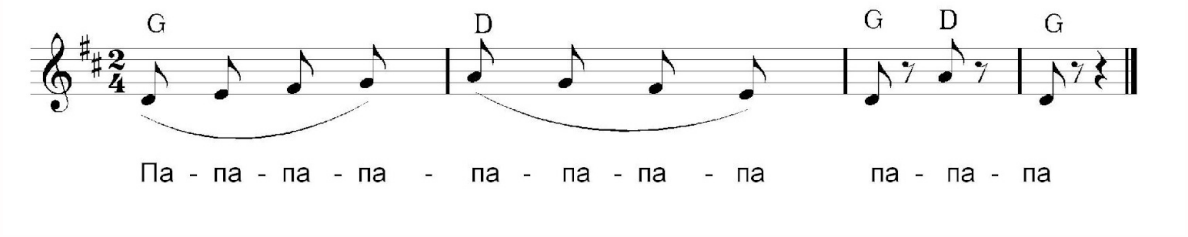

Під час наступної розспівки відпрацьовуємо з дітьми інтонування нот на *legato*.

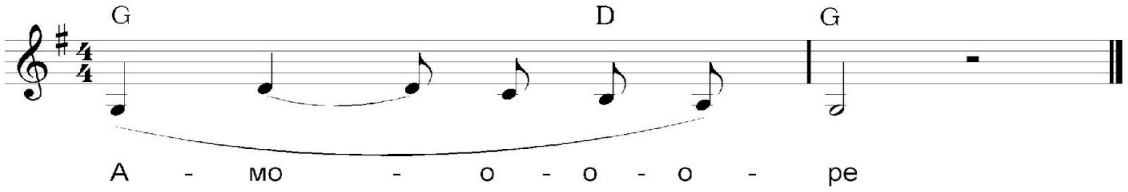

Далі працюємо над поєднанням *legato* та *staccato*.

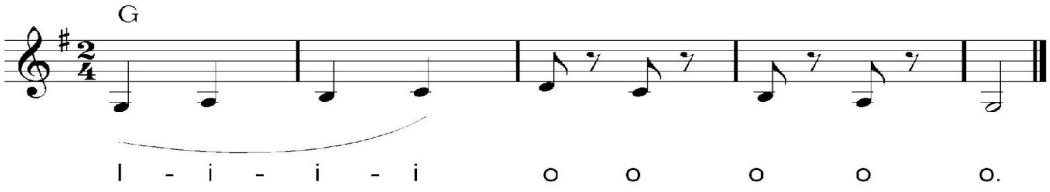

Працюючи над розвитком музичної пам’яті, педагогу потрібно використовувати спеціальні вправи, наприклад, зіграти інтервал (з двох-трьох нот) та запропонувати дитині його повторити без інструменту, на слух. Пізніше можна ускладнити завдання, граючи невеличкі музичні фрази. Щоб дітям було легше сприймати, крім словесних методів навчання, можна застосовувати також педагогічну демонстрацію. Інколи доцільно розпочинати роботу над вивченням певної вправи з показу, а потім його прокоментувати, в інших – навпаки: спочатку пояснити, як треба співати, а потім показувати. Важливо, щоб один з методів логічно доповнював інший і, щоб між педагогом і дітьми було встановлене чітке взаєморозуміння. Залежно від накопичення вихованцями музично-слухових уявлень, з часом демонстрації можна приділяти менше уваги.

Формуючи вокально-технічні навички, педагог повинен звертати увагу на розвиток художнього смаку та музичного мислення дитини, що є важливими складовими загального розвитку та цілісного творчого образу. Поряд з цим починається й ознайомлення дітей з основами музичної грамоти. Школярі починають розуміти, що таке *мелодія, фраза, тривалість нот*, *пауз*, а також розрізняти основні музичні теми.

На основному рівні навчання педагог починає ознайомлювати дітей з основами користування мікрофоном. Спів у мікрофон суттєво відрізняється від просто співу, тому дуже важливо, щоб дитина зрозуміла і відчула, як звучить її голос при співі у мікрофон, а також навчилась правильно ним користуватися. У цьому випадку важливою буде демонстрація роботи з мікрофоном педагога. Це той випадок, коли він дуже правильно і доступно повинен показати, що, співаючи низькі ноти, – мікрофон тримаємо ближче до губ, а співаючи високі ноти, – віддаляємо його. При можливості важливо провести кілька репетицій на сцені, щоб діти звикали до звучання голосу й акустики, які відрізнятимуться від звуку у навчальній аудиторії, готуючи тим колектив до його перших виступів перед публікою.

На цьому етапі вже будуються певні взаємовідносини між дітьми, починають проявлятися лідери, які в майбутньому будуть неабияк впливати на внутрішню атмосферу колективу та його роботу. Тому керівник гуртка повинен уважно стежити за цим процесом і, обов’язково, тримати його під контролем. Щоб діти ліпше пізнавали одне одного та більше здружилися між собою, корисне їх спілкування і поза заняттями, яке можна організовувати разом з батьками. Це може бути святкування дня іменинника чи новорічних свят, де діти зможуть продемонструвати свої перші здобутки, а можна організувати екскурсію чи заміську прогулянку.

На *другому році* основного рівня навчання, варто продовжити роботу над розширенням діапазону дітей до півтори октави, формуванням навичок співочої постави, розвитком координації діяльності голосового апарату, над засвоєнням основних якостей співочого голосу (дзвінкість, вібрація, чіткість, м’якість

утворення звуків з оптимальною для кожної дитини силою), формуванням навичок співочої емоційності, розвитком співочого дихання, навичок артикуляції та дикції, при цьому розвиваючи у дітей художній смак, творчу уяву, фантазію та індивідуальний виконавський стиль. Розспівування дітей проходить вже не в ігровій формі, як на початковому етапі, а за чітким планом педагога: розігріваючи голосовий апарат, працюючи над диханням, артикуляцією та дикцією. Ознайомлюємо вихованців з новими розспівками.

Пропонуємо розспівку, яка виконується послідовними *секвенціями* вверх і вниз у межах *сексти*, співаючи її по пів тону вверх та змінюючи приголосну букву з *Д* на *В, Л, Р, ФР* послідовно через кожних півтори тони.

Далі співаємо *секвенціями* голосні звуки *І* та *О* у межах *септими*, слідкуючи, аби перші звуки у звуковеденні фраз будувалися твердо, виводячи їх вперед.

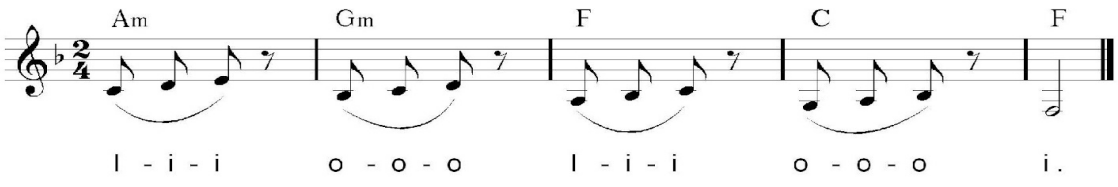

У наступній розспівці важлива йотована буква *Й*, яку потрібно виводити вперед при лігуванні з попередньою голосною, розвиваючи дикцію та розширюючи діапазон.

Для розвитку фразування та чіткої дикції розучуємо розспівку, яка допомогає чисто інтонувати інтервали *терції* та *секунди* в межах *октави*.

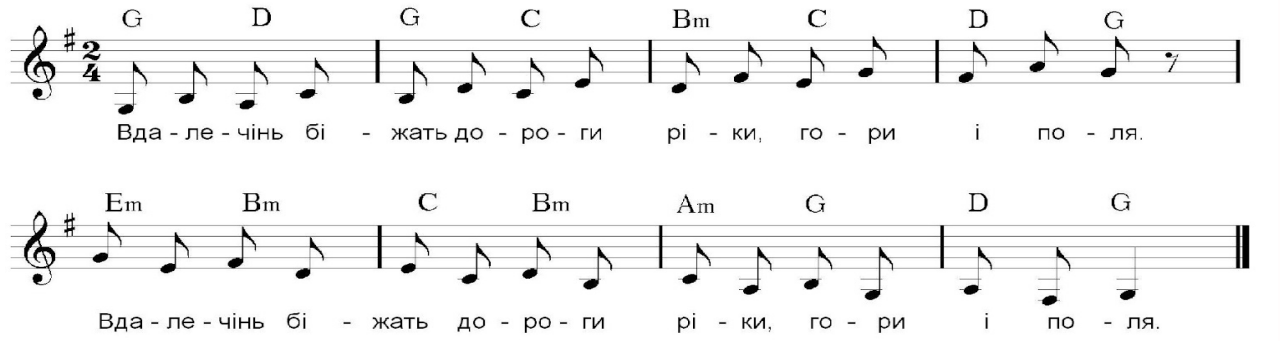

Навчання двоголосного співу потрібно починати поступово, спочатку привчаючи дітей чути два голоси, а потім самостійно вести свої партії. Пропонуємо дітям заспівати звук *ля,* а потім *фа* першої октави; далі одна половина групи співає *ля*, а друга *фа* (по черзі) – звучить *терція*. Коли діти засвоять вправу, починаємо співати, вступаючи одночасно, уважно вслухаючись у те, як звучить голос. Керівник контролює та допомагає групі, яка співає невпевнено або нечисто за допомогою голосу чи інструменту.

Для наступної розспівки ділимо дітей на дві групи і співаємо голосні звуки *І* та *О* на *legato терціями* (зверху вниз), привчаючи їх чітко інтонувати свою партію, будуючи її відносно іншого голосу.

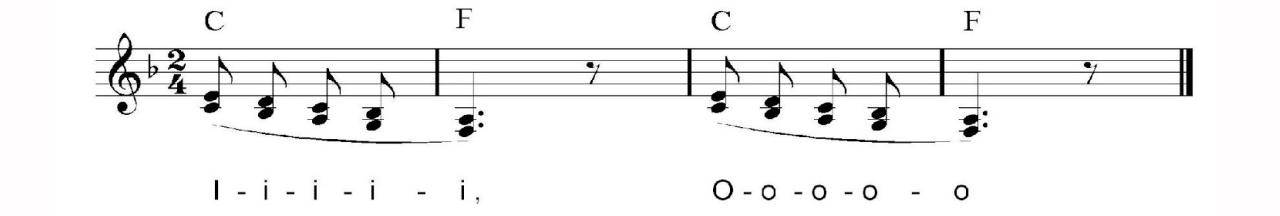

Далі співаємо склади *Льо* та *Лі*, рухаючись паралельними терціями вверх та вниз та слідкуючи за чистотою інтонування кожної групи.

Під час проведення занять на основному рівні навчання більша увага приділяється роботі з мікрофонами та сценічній майстерності, а також постановці хореографічного малюнка для кожної пісні. Удосконаленню співацьких умінь маленьких співаків сприяє накопичення ними музичних вражень та їхній аналіз. Коли на занятті діти слухають у звукозапису пісні у виконанні дитячого колективу, вони аналізують не тільки характер музики, зміст і засоби художньої виразності, а й якість виконання та особливості звучання. Тому, ознайомлюючи дітей з музичними творами, керівнику гуртка потрібно бути дуже уважним у підборі композицій.

Під час вивчення пісні педагог повинен уміти користуватися простими диригентськими жестами, які допоможуть продемонструвати дітям динамічні відтінки твору та фразування. Звертаючи основну увагу на правильність інтонування, не потрібно забувати про виразність обличчя дітей під час виконання пісні, адже зв'язок між змістом пісні, характером звуку і виразом обличчя дуже важливий, що необхідно пояснювати дітям. Від положення рота та правильного формування голосних залежить забарвлення звуків. Весела пісня потребує світлого звучання, яке досягають тим, що під час співу треба ледь посміхнутися, а у сумних піснях, навпаки, треба звузити рот.

Працюючи над невеликими та нескладними піснями, діти накопичують музично-слухові уявлення та формують співацькі навички, складніші твори вказують вихованцям на нові труднощі та прийоми їх подолання. Наприклад, важким фразам у пісні приділяється більша увага. Спочатку педагог самостійно демонструє, як правильно їх заспівати, пропонує заспівати разом, а потім діти проспівують важкі фрази під інструмент до тих пір, доки не вивчать їх. Так діти

чують і відтворюють мелодію, при чому цей період роботи не одноманітний та нудний. Цей творчий процес поєднує усвідомленість і емоційність, технічне й художнє, тому роботу потрібно проводити різнопланово й цілеспрямовано, ураховуючи можливості та інтереси вихованців, що сприятимуть їх музично-естетичному вихованню.

У виборі репертуару керівник колективу повинен спиратися на дитячі інтереси, їхній досвід і потреби, а також на різноманітність творчих заходів, у яких колектив братиме участь. Тому репертуар повинен бути різноплановим, цікавим і змістовним для того, щоб діти могли виступати у різноманітних концертах, конкурсах, фестивалях, майстер-класах, і для того, щоб колектив міг жити повноцінним творчим життям.

Важливо привчати дітей до того, що коли вони виходять на сцену, їхній зовнішній вигляд повинен бути бездоганним і відповідати загальним вимогам колективу, виховуючи при цьому естетичний смак кожної дитини. Тобто, костюми і взуття мають бути чистими та охайними, а зачіски повинні гармонувати зі сценічним образом. Тут важливий також вплив батьків, яким керівник гуртка мусить чітко пояснити, що дитина працює у колективі і її образ повинен доповнювати, а не ламати його цілісність.

Діти на *третьому* році основного рівня навчання, зазвичай, уже свідомі того, для чого вони займаються вокалом і що для них означають ці заняття. Колектив для них стає сім'єю, а педагог – справжнім другом і наставником. Це вже не амбіції батьків, а свідомий вибір дитини. Тому вони починають більше працювати над собою, займатись індивідуально, слухати «правильну» музику, відвідувати хореографічні заняття та, зазвичай, освоюють ще й гру на музичних інструментах. Працюючи з такими дітьми, педагог отримує від занять велике задоволення. Але при цьому вимоги до них стають ще більшими. Тому впродовж року триває робота над удосконаленням дихання дітей (*робити спокійних вдих, не піднімаючи плечей, рівномірно використовувати дихання при співі музичної фрази, спів великих фраз на одному диханні*), робота над м'якою атакою звукоутворення (без напруги, легким, наспівним звуком), спів дво-

голосних мелодій та опановування навичок співу простих триголосних творів. Для цього пропонуються розспівки, які розширюють діапазон, розвивають артикуляційний апарат, розвивають навички чіткої інтонації під час співу окремих партій у ансамблі.

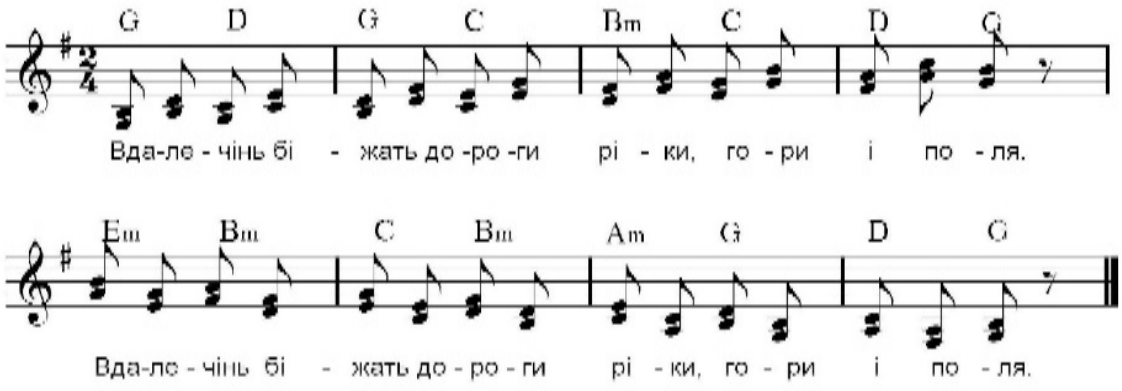

Коли діти добре засвоїли розспівки на два голоси – ускладнюємо завдання, ділимо їх на три групи, і пробуємо заспівати просту розспівку для розвитку триголосся.

Наступну розспівку можна співати на різні голосні звуки, піднімаючись по півтона вверх, при цьому максимально розширюючи діапазон і розвиваючи звучання резонаторів.

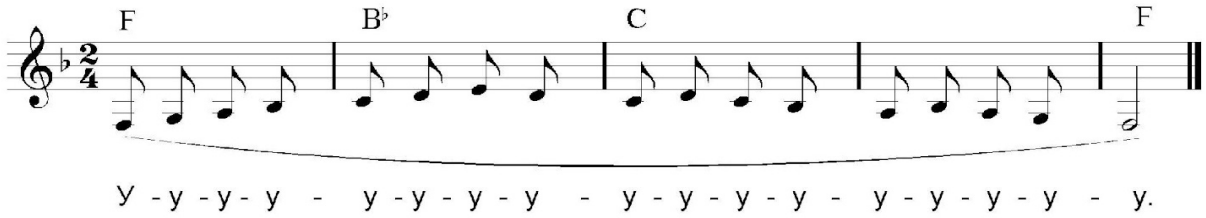

Крім того, акцентуємо увагу на удосконаленні правил механізму звукоутворення та звуковедення (спів голосних «йотованих» звуків при звільненій нижній щелепі).

Діти вчаться самостійно знаходити кульмінації в окремих фразах, частинах та в цілому творі, співати з закритим ротом, зберігаючи всі елементи звукоутворення. Продовжується робота з мікрофонами, удосконалюючи сценічну майстерність виконання твору та створення цілісності музичного образу колективу.

Формами контролю за результативністю є підсумкові заняття та участь у фахових конкурсах і фестивалях. Підготовка до конкурсів слугує хорошим стимулом для дітей, а участь у них – неоціненним досвідом, який змушує дітей працювати ще наполегливіше, формуючи позитивно-емоційний інтерес, як до самого навчання, так і до вокального мистецтва в цілому. Готуючи колектив до такого конкурсу, керівник гуртка повинен бути впевненим у рівні загальної підготовки, щоб не нашкодити дітям. Отримавши поразку, деякі з них можуть розчаруватися і не захотіти більше співати, тому колектив має бути готовим до участі у конкурсі, як вокально, так і морально.

При підборі музичних творів для колективу цього рівня навчання, педагогу необхідно враховувати те, як ці твори допомагатимуть вирішенню виховних задач та розширенню творчих уявлень юних співаків. Важливо визначити, що вони розвивають засвоєння співацьких навиків дітей та ступінь труднощів у їх виконанні, розглядаючи ці твори як основні засоби музичного виховання. Зважаючи на те, що у колективу вже склався свій сценічний образ, є певний досвід виступів на сцені та накопичено різноплановий репертуар, керівник колективу має можливість частіше залучати його до участі у різноманітних концертних програмах, телепроєктах та відеозйомках. Це активізує учасників колективу та змушує кожного відчути свою важливість у спільній справі, розвиваючи бажання

ще більше та наполегливіше працювати. Важливо, щоб на концертах діти виконували музичні твори «наживо», а не під фонограму. Якщо на початкових рівнях навчання це сприймається глядачем нормально, адже діти ще маленькі і роблять свої перші кроки на сцені, то займаючись вокалом не перший рік і виходячи на сцену не вперше, – спів під фонограму виглядає певним «кривлянням». Під час співу наживо діти можуть більше розкритися, передаючи свої емоції та відчуття, вчаться доносити пісню до глядача. І, навіть, якщо спочатку ці виступи будуть не надто вдалими, педагогу варто навчити дітей аналізувати свої помилки та працювати над ними на заняттях. Обов'язково треба навчити вихованців правильно сприймати зауваження, які потрібно робити коректно та уважно, зважаючи на те, що це може зламати дитину і наступний виступ буде ще гіршим. Тому поряд із зауваженнями необхідно похвалити дітей, вказуючи на позитивні моменти виступу. З досвідом діти вчаться контролювати звук, виступаючи на сцені, долають певні комплекси та невпевненість і, як винагороду, отримують вдячні аплодисменти глядачів і похвалу наставника, який, споглядаючи виступи своїх вихованців, повинен отримувати моральне й естетичне задоволення від того, наскільки багатогранно та яскраво діти, співаючи, передають усе те, що він у них вклав.

Після закінчення навчання на основному рівні педагогу потрібно дуже уважно оцінити кожного учасника колективу. Це можна зробити під час звітного концерту, або ж провести своєрідний екзамен, на якому чітко визначити, хто з членів колективу готовий перейти на вищий рівень, а кому потрібно ще працювати на основному. Дехто з дітей може кілька років навчатись на основному рівні, але так і не перейти на вищий, тому що на цьому рівні, зазвичай, працюють діти, для яких спів уже став стилем життя і, можливо навіть, майбутньою професією.

Вищий рівень

Бувають випадки, коли не всі вихованці продовжують співати аж до вищого рівня (незважаючи на талант, багато хто з них обирає інші пріоритети у житті). Тому, щоб колектив міг повноцінно працювати, можна достроково перевести талановиту дитину з основного рівня на вищий. Зміна учасників колективу на цьому рівні, зазвичай, негативно впливає на взаємовідносини всередині групи, тому керівнику потрібно бути обережним, вводячи нову дитину у колектив, який працює уже багато років. Як уже зазначалось, відносини між дітьми під час занять та поза ними є дуже важливим аспектом для загальної роботи колективу. Зважаючи на те, що на цьому рівні займаються уже підлітки, дуже важливо, щоб кожен з них відчував себе невід'ємною частиною колективу, розумів своє значення для колективу і мав величезне бажання співати. Діти повинні навчитися залагоджувати будь-які конфлікти разом з педагогом і без участі батьків, несучи відповідальність за свої поступки. Гармонія у стосунках між дітьми безпосередньо залежить від наставника, – наскільки правильно він зумів побудувати ці відносини починаючи ще з перших років існування колективу.

Під час навчання на вищому рівні продовжується робота педагога над формуванням розуміння механізмів співацького процесу дітей та молоді, критеріями якості співу і співацької майстерності; розвивається активний вокальний слух вихованців; формуються й удосконалюються вокально-технічні та виконавські навички, що вимагають свідомого володіння голосом.

Співочий процес разом з його складовими елементами на вищому рівні – це складний систематичний, послідовний і довготривалий процес, який проходить безпосередньо на заняттях з керівником вокального гуртка, а також включає в себе і самостійну роботу учасників колективу. Діти, які перейшли на вищий рівень навчання, уже повинні вміти правильно користуватися диханням при виконанні складних музичних творів, формувати голосні звуки у верхньому

регістрі, співати *legato*, *non legato*, *staccato*, самостійно контролювати чистоту інтонації, робити вібрацію звуків у різних регістрах, правильно фіксуючи дихально–артикуляційний апарат, розрізняти на слух фрази у різних манерах співу: народній, академічній, естрадній та джазовій.

Незважаючи на високий виконавський рівень дітей, протягом року продовжуємо працювати над розширенням діапазону при вільному звуковеденні та правильному звукоутворенні, над прийомами технічного та художнього виконання твору, основами сценічної культури. Для удосконалення процесу розспівування дітей, додаємо нову розспівку з діапазоном більше *октави*, співаючи її на одному диханні та посилаючи звук у резонатори.

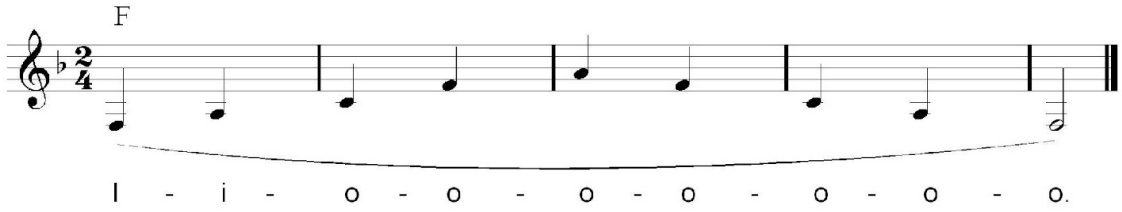

Далі пропонуємо хроматичну октавну розспіванку, яка також виконується на одному диханні вверх і на одному диханні вниз. Під час розспівування співаємо назви нот.

Під час навчання на вищому рівні вихованці вчаться вільно володіти усіма видами вокального дихання, співати мелодії без підтримки інструменту, володіти вокально-художньою інтонацією, користуватися м'якою атакою як постійним засобом звукоутворення, співати рівним, м'яким, вільним звуком, самостійно знаходити часткові та загальні кульмінації у творі, чітко інтонувати хроматизми в піснях для співу *f* і *p*, застосовувати різноманітні вокальні прийоми, користуватись динамічними і тембральними можливостями свого голосу.

Складовими успіху будь-якого колективу, зокрема дитячого, є демократизм у стосунках, взаємоповага, розвиток творчого потенціалу всіх учасників процесу і, водночас, відповідальність кожного за доручену справу, чітка організація роботи. А найважливішою складовою є ідея, яка єднає колектив.

Якщо на початкових рівнях ми говоримо про зовнішній вигляд дітей та привчаємо їх бути охайними, то на вищому рівні цьому аспекту приділяється набагато більше уваги. Підлітки, зазвичай, прагнуть підкреслити свою індивідуальність, прагнуть виглядати яскраво. І саме у цій ситуації керівник повинен підтримати їх, але скерувати процес так, щоб образ кожної дитини був доповненням цілісності колективу.

Отже, у вокальних гуртках вихованці не тільки набувають знання про співацьке голосоутворення, формують та удосконалюють вокально-технічні навички, але й розвивають виконавські здібності, музично-естетичний смак, розширюють загальний світогляд, що стимулює поліпшення розумових здібностей (пам'яті, спостережливості, мислення, уяви, мовлення). Таким чином, в процесі вокального навчання відбувається становлення гармонійно розвиненої особистості, що є важливим для розвитку індивідуальних інтересів та виявлення особливих вокальних і музичних уподобань дітей та молоді для своєчасної профорієнтації.

РОЗДІЛ 3.
РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ВИКОНАВСЬКОГО РЕПЕРТУАРУ ДЛЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ТА СЕРЕДНЬОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

3.1. Вплив виконавського репертуару на формування національної ідеї серед здобувачів освіти

Виховання патріотизму засобами вокально-хорового мистецтва є важливою та складною складовою загального виховного процесу. В умовах недостатнього життєвого та морально-естетичного досвіду молоді, а також наявності значної кількості неякісної музичної продукції, що поширюється у сучасному суспільстві, особливо важливе ознайомлення здобувачів освіти з кращими зразками української національної культури. Вибір репертуару для вивчення на уроках музичного мистецтва та у вокальних гуртках має бути ретельно продуманим, оскільки правильно підібраний репертуар становить основу, що формує художній смак, патріотичні почуття, національну ідентичність і повагу до культурної спадщини України.

Пісні, які оспівують і прославляють Україну, сприяють формуванню у дітей розуміння значення та важливості їхньої країни, її історії, культури та традицій. Вони заохочують розвиток віри у майбутнє та бажання відчути себе частиною свого народу, своєї культури, мови, традицій, історії. Народні та історичні пісні підкреслюють значущість таких моральних цінностей, як чесність, справедливість, терпимість та взаємоповага. Вони надають майбутньому поколінню приклади героїчних подій і величних вчинків, що відображають найкращі якості нації, стимулюючи їх до громадянської активності у житті своєї країни, участі у відзначенні національних свят, а також захисту прав і свобод. Знайомство з такими піснями є невід'ємним елементом виховання молодого покоління, оскільки воно сприяє формуванню позитивних національних та громадянських цінностей, а також дає можливість виражати любов і підтримку до своєї країни. У

цьому контексті важливу роль у діяльності керівника гуртка відіграють бесіди про музику, композиторів, історію створення творів, а також прослуховування та перегляд аудіо- і відеозаписів.

Велике значення у підборі репертуару мають тексти. Відповідність тексту та мелодії, допомагають дітям виконувати пісню правильно, передаючи характер та задум авторів. У сучасній музиці досить часто використовуються тексти авангардного напрямку. Варто звернути увагу на те, що тексти дитячих пісень повинні бути не алфавітним набором слів, а змістовними, цікавими й обов'язково відповідати віку дитини. Рекомендовано дітям різного віку та різного розвитку співати про те, що вони можуть відчути, зрозуміти та передати, виконуючи пісню.

У процесі добору репертуару особливе значення мають тексти пісень. Їх відповідність до мелодії відіграє ключову роль у правильному виконанні твору дітьми, адже це допомагає їм передати характер і задум авторів. У сучасній музиці часто використовуються тексти, що належать до авангардного напрямку. Важливо, що тексти дитячих пісень повинні бути не просто алфавітним набором слів, а змістовними, цікавими і відповідними віковим особливостям дитини. Дітям рекомендовано виконувати пісні на теми, які вони можуть відчути, зрозуміти та адекватно передати у процесі співу. Під час ознайомлення здобувачів освіти з різними музичними жанрами та особливостями музичних творів, необхідно підкреслювати, що музика завжди передає і виражає почуття, настрій та переживання людини. Це сприяє розвитку у дітей індивідуальності у висловлюваннях та судженнях. Важливо, щоб діти усвідомлювали ставлення композитора до зображуваних подій, тому при характеристиці музичного твору варто детально аналізувати виразні засоби та їх зв'язок зі змістом. Тексти і музика дозволяють авторам ефективно висловлювати різноманітні емоційні стани та події.

Ознайомлення учнів з прийомами музичної виразності та основними художніми засобами через правильно підібраний репертуар допомагає їм усвідомити і сприймати твір у цілому. Цілісне сприйняття твору є одним із

основних методів навчальної роботи, оскільки воно дає можливість педагогу розвивати диференційоване сприйняття музики, демонструючи, як поступово формуються музично-художні образи, якими їх бачив і відчував композитор у процесі створення. Отже, при підборі репертуару треба враховувати індивідуальність виконавця, його характер і внутрішній світ, а також актуальність музичного твору. Необхідно уникати нав'язування дітям пісень, які їм не зрозумілі. На початковому етапі навчання вчитель музичного мистецтва або керівник вокального гуртка акцентує увагу на вивченні мелодії та тексту пісні, а лише потім — на втіленні змісту й образу твору. Отже, важливим етапом у вивченні пісні є емоційно-образна передача змісту. Пісня повинна спонукати дитину до створення образів і розвитку творчого мислення, що полегшується відтворенням власних почуттів. Особливу цінність становлять пісні, які відображають події, почуття та емоції. Індивідуальний підбір репертуару, що враховує стан голосового апарату та фізіологічні особливості розвитку дитини, має велике значення для її творчого розвитку. Завдяки правильному підбору таких пісень важливо виховувати у дітей критичне ставлення до художнього рівня творів, розвиваючи вміння відрізняти високохудожні твори від беззмістовних.

Відомий психолог А. Виготський підкреслював, що творчість виявляється не тільки тоді, коли створюється щось нове, але й коли дитина вносить своє розуміння певного явища й по-своєму відтворює вже створене. Тобто, реалізуючи заплановане, педагог повинен пропонувати вихованцям нові ідеї у виконанні музичних творів, залучати дітей до обговорення власного бачення пісні, створення нового спільного образу для того, щоб зацікавити їх та отримати хороший результат, який би відповідав програмі й подобався юним виконавцям. Важливої ролі тут набувають слухання музичних творів, накопичення історичних знань і художнього досвіду. А головне, спільний підбір музичного матеріалу є важливою частиною дитячої творчості, адже саме він дає широкі можливості для самовияву та самореалізації творчої особистості, оскільки зміст співу не в механічному розучуванні пісень, а в його творчій інтерпретації.

Сучасному педагогу необхідно знайомити здобувачів освіти з сучасними поетами та композиторами, творчість яких відображає актуальні реалії та має суттєвий вплив на формування патріотичних почуттів у підростаючого покоління. Тексти та музика таких митців здатні надихати, спонукати до роздумів і активізувати патріотичні емоції. Актуальні героїчні події, цінності та ідеали, що втілюються в їхніх піснях, підкреслюють значущість патріотизму та гордості за власну країну. Мелодійна структура й аранжування музичних творів можуть посилювати емоційне сприйняття, що сприяє формуванню національної ідентичності майбутніх громадян. Сучасні поети, композитори та виконавці часто беруть участь у публічних заходах, соціальних проектах, благодійних акціях і концертах, які підтримують військових і пропагують патріотичні ідеї. У цих контекстах вони мають можливість представляти і популяризувати свою творчість, що сприяє підтримці патріотичних цінностей. Активне використання різноманітних медіаплатформ і форматів, таких як відеокліпи, музичні відеоролики, аудіозаписи та соціальні мережі, дозволяє митцям залучати широку аудиторію та відігравати важливу роль у формуванні патріотичних почуттів і цінностей у дітей і молоді. Через свою творчість і активну участь у громадському житті вони сприяють розвитку патріотизму серед нових поколінь.

Отже, розвивати патріотизм через музичне мистецтво означає надавати здобувачам освіти можливість пізнавати і любити свою країну, вивчаючи її культуру, історію, традиції. А пісенний репертуар може стати потужним інструментом для виховання патріотизму у здобувачів освіти, щоб зміцнити почуття гордості за свою націю та розуміння важливості активної громадянської позиції.

ПІСЛЯМОВА

Виховання патріотизму у здобувачів освіти через вокально-хорове мистецтво – надзвичайно важлива та актуальна складова освітньо-виховного процесу. Музичне мистецтво володіє унікальною здатністю формувати емоційні зв’язки та впливати на почуття дітей і молоді, що сприяє ефективному формуванню національних ідеалів та патріотичного світогляду. Вибір пісень або репертуару для дітей потребує ретельного обґрунтування, оскільки він великою мірою визначає успіх навчального процесу. Пісні, які розучуються з дітьми, повинні мати художню цінність, тобто бути такими, що здатні зворушувати та хвилювати слухачів. При підборі пісень для дітей важливо враховувати їх ідейну спрямованість. Крім того, треба забезпечити послідовний і систематичний розвиток співацьких навичок відповідно до вікових категорій учнів.

З метою розширення можливостей компоновки репертуару для дитячого естрадного співу, пропонується збірка авторських творів буковинського композитора Івана Гатрича на слова Людмили Гатрич, яка є результатом багаторічної роботи з дітьми різних вікових груп, з урахуванням їх музичного розвитку, характеру, тембру, харизми й актуальності. Отже, виховання патріотизму через вокально-хорове мистецтво має значний потенціал у формуванні національних ідеалів і громадянської свідомості учнів. Музика створює позитивне емоційне навантаження, що сприяє кращому сприйняттю патріотичних цінностей і почуття гордості за свою країну. Цей підхід сприяє формуванню гармонійної особистості, здатної активно брати участь у громадському житті своєї країни та світу.

КОНТРОЛЬНІ ЗАПИТАННЯ

Варіант 1

1. Які основні вікові особливості здобувачів освіти впливають на процес навчання естрадного співу?
2. Як адаптувати техніку дихання та звукоутворення у викладанні естрадного співу для різних вікових груп?
3. Як змінюються фізіологічні можливості голосового апарату залежно від віку?
4. Як впливають вікові психологічні особливості на вибір репертуару для навчання естрадного співу?
5. Як розвивати сценічну майстерність і артистичність у різних вікових групах?
6. Які основні завдання гуртків естрадного співу у загальноосвітніх і позашкільних закладах?
7. Які приклади класичних або сучасних пісень демонструють ідеальну відповідність тексту та мелодії?
8. Чому важливо залучати патріотичні музичні твори у виховну роботу в освітніх закладах?

Варіант 2

1. Які методи рекомендується використовувати для навчання естрадного співу дітей молодшого шкільного віку?
2. Які вправи допомагають розвивати вокальні здібності у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку?
3. Які психологічні особливості варто враховувати під час навчання естрадного співу дітей молодшого віку?

4. Які форми та методи роботи використовуються для розвитку сценічної майстерності в гуртках естрадного співу?
5. Як мотивувати дітей різного віку до розвитку навичок естрадного співу?
6. Які принципи педагогічної діяльності застосовуються при організації гуртків естрадного співу?
7. Які критерії відбору репертуару для гуртків естрадного співу у закладах загальної середньої та позашкільної освіти?
8. Як можна адаптувати пісенний репертуар для різних вікових груп, щоб ефективно впливати на розвиток патріотизму?

Варіант 3

1. Які ключові відмінності у методах навчання естрадного співу для дошкільнят і підлітків?
2. Які техніки використовуються для запобігання перенапруження голосу у дітей та підлітків?
3. Які специфічні методи розвитку вокального дихання рекомендуються для дітей молодшого шкільного віку?
4. Як впливають вікові зміни голосового апарату на підхід до навчання естрадного співу?
5. Які психологічні особливості впливають на процес навчання естрадного співу на різних вікових і навчальних етапах?
6. Як сучасні українські естрадні пісні можуть сприяти розвитку патріотизму у молоді?
7. Як розвивається сценічна майстерність і артистизм у вокалістів на різних етапах навчання?
8. Які музичні елементи (ритм, темп, тональність) найбільше впливають на узгодженість тексту та мелодії?

Варіант 4

1. Які етапи навчання естрадного співу можна виділити у процесі підготовки вокалістів?
2. Які методи рекомендується використовувати для навчання естрадного співу дітей старшого шкільного віку?
3. Як змінюється техніка роботи з артикуляцією залежно від віку здобувача освіти?
4. Які методи розвитку вокального дихання застосовуються на різних етапах навчання?
5. Чому важливо враховувати психологічні особливості учнів різних вікових груп при виборі репертуару?
6. Як пісенний репертуар може впливати на формування патріотичних почуттів у здобувачів освіти?
7. Які емоційні та моральні цінності закладаються в учнів через пісні патріотичного змісту?
8. Які приклади музичних творів сучасних українських композиторів сприяють розвитку патріотизму?

ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегія виховання особистості в системі освіти Чернівецької області. Режим доступу: http://kizman-tehn.com.ua/wp-content/uploads/2016/04/VIH.-1.pptx
2. Про стратегію національно-патріотичного виховання. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286/2019#Text
3. Кіян О. (2023). НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЗАСОБАМИ ХУДОЖНЬО-МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: СУЧАСНИЙ АСПЕКТ. *Молодий вчений*, 8 (120), 43-48. https://doi.org/10.32839/2304-5809/2023-8-120-10
4. Ярошевська Л. Патріотичне вихованняя майбутніх вчителів музичного мистецтва на заняттях вокально-хорового виконавства. *Науковий вісник МНУ імені В.О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. № 3 (58), вересень 2017. С. 423-427.
5. Береза, А. (2010). *Педагогічно-виконавська практика майбутнього вчителя музики*. Вінниця: Нова книга.
6. Бриліна, В., & Ставинська, Л. (2013). *Вокальна професійна підготовка вчителя музики*. Вінниця: Нова книга.
7. Гадалова, І. М. (1996). *Музика та співи. Методика викладання: навч. посібник* (Ч. І, С. 1–237; Ч. ІІ, С. 238–423). Київ: Вища школа.
8. Гнидь, Б. (1997). *Історія вокального мистецтва*. Київ: НМАУ.
9. Дрожжина, Н. (2005). Функції мікрофону у вокальному виконавстві на естраді. У *Проблеми взаємодії мистецтва, педагогіки та теорії і практики освіти: 36. наук. праць* (Вип. 15, С. 77-86). Харків: ХДУМ ім. Котляревського.
10. Кушка, Я. С. (2002). *Методика музичного виховання дітей: навчально-методичний посібник для студентів вищих музичних навчальних закладів І–ІІ рівня акредитації*. Вінниця: ВДПУ.

11. Откидач, В. (2013). *Естрадний спів і шоу-бізнес: навч.-метод. посібник*. Вінниця: Нова Книга.
12. Падалка, Г. М. (2008). *Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін)*: монографія. Київ: Освіта України.
13. Падалка О., Нисимчук А., Смолюк О., & Шпак, О. (1995). *Педагогічні технології: навч. посібник*. Київ: «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана.
14. Прохорова, Л. В. (2006). *Українська естрадна вокальна школа: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів культури і мистецтв III-IV рівнів акредитації* (2-е вид.). Вінниця: Нова книга.
15. Прядко, О. М. (2009). *Розвиток співацького голосу: методичні рекомендації для викладачів вокалу та студентів музично-педагогічних факультетів вищих навчальних закладів*. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А.
16. Чурікова-Кушнір, О. (2003). Змістовна сутність виховання вокально-інтонаційної культури молодших школярів. *Вісник Львівського університету. Серія педагогічна*, (Вип. 17), 82-88.

ПІСЕННИК

Пісні Івана Гатрича на слова Людмили Гатрич

Країна сонця

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

17
Голос
ро і щас-тя за - сі - ва - ю хай бу - де мир на всій зем - лі
Ф-но
20
Голос
За - сі - ва - ю доб-ро
3
Ф-но
24
Голос
я у кож - но-му сер - ці Хай на щас - тя во-но
Ф-но
28
Голос
всім лю - бов' - ю оз - веть - ся Хай спле-туть - ся піс-ні
Ф-но

32
Голос
у ві - но - чок на-ді - ї Хайвсмі-ха - ється-сясвіт
Ф-но
36
Голос
і збу - ва - ють - ся мрі - - _ї
Ф-но
40
Голос
Ф-но

КРАЇНА СОНЦЯ

1. Моя земля – країна сонця,
Країна щастя і добра.
Нехай щоранку за віконцем
Для неї сонечко встава.
А я для неї заспіваю
Веселі сонячні пісні.
Добро і щастя засіваю,
Хай буде мир на всій землі.

ПРИСПІВ: Засіваю добро я у кожному серці ,
Хай на щастя воно всім любов'ю озветься.
Хай сплетуться пісні у віночок надії.
Хай всміхається світ і збуваються мрії.

2. Моя земля – країна неба,
Країна щастя і пісень.
Нехай для тебе і для мене
Із посмішки почнеться день.
Хай сонця промінці зіграють
На струнах кожної душі.
Добро і щастя засіваю,
Хай буде мир на всій землі.

Дай нам, Боже

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

16
Голос
Ф-но
ми. Дай нам Бо-же щоб зу-мі – ли жи-ти чес – но
20
Голос
Ф-но
ми Ми від сер-ця і до сер-ця прок-ла-дем доб-ра мос – ти
23
Голос
Ф-но
і за во-лю Ук-ра – ї – ни об'-єд-най-мось я і ти Ми від сер-ця і до сер-ця
26
Голос
Ф-но
про-кла-дем доб-ра мос – ти і за во-лю Ук-ра – ї – ни об'-єд-най-мось я і ти

ДАЙ НАМ, БОЖЕ

1. Дай нам, Боже, щастя й миру щоб в добрі жили.
Щоби ми в молитві щирій волю зберегли.
Нашу волю, нашу силу, що веде з пітьми.
Дай нам, Боже, щоб зуміли жити чесно ми.

ПРИСПІВ: Ми від серця і до серця прокладем добра мости.
Сонце в небі посміхнеться – посміхнемось я і ти!

2. Дай нам, Боже, небо чисте і добра для всіх.
Щоб лунав, неначе пісня, наш дитячий сміх.

3. Дай нам віри і надії і серця відкрий.
Хай любов’ю нас зігріє завтра день новий.

Україночки

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

13
Голос
Ф-но
бо – ві дів – ча – та ук – ра-їнсь-кі на – че кві – ти там
16
Голос
Ф-но
роз-кві-та-ють у доб-рі й лю – бо – ві дів – ча – та ук – ра-їнсь-кі на – ші
19
Голос
Ф-но
кві – ти. А ми та – кі врод-ли – ві і зав – зя – ті Зуст-рі – ти
22
Голос
Ф-но
змо-же-мо гос-тин-но в кож-ній ха – ті і хлі-бом сіль-лю дру-зів щи-ро при-гос-

25
Голос
ти - ти, ми ук-ра - ї-ноч-ки і як нас не лю - би - ти Бо тіль-ки
Ф-но
28
Голос
в нас у нас на Ук-ра - ї - ні по-над по - ля-ми зо-ло-ти-ми не-бо
Ф-но
31
Голос
си - нє Не-на-че о - чі у дів-чат во-лош-ки в жи - ті, ми ук-ра-
Ф-но
34
1
Голос
ї - ноч - ки і ми най-кра - щі в сві - ті
1
Ф-но

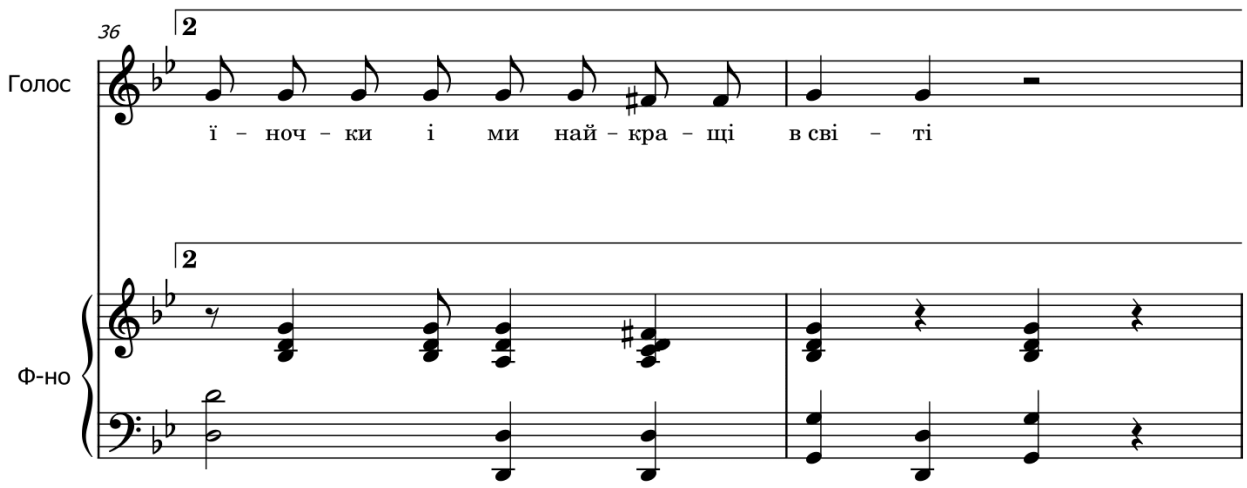

УКРАЇНОЧКИ

1. Де солов'їні трелі у діброві
Заквітчують калину білим цвітом,
Там розквітають у добрі й любові
Дівчата українські, наче квіти.

ПРИСПІВ: А ми такі – вродливі і завзяті,
Зустріти зможемо гостинно в кожній хаті.
І хлібом-сіллю друзів щиро пригостити.
Ми україночки і як нас не любити.
Бо тільки в нас, у нас на Україні
Понад полями золотими небо синє,
Неначе очі у дівчат, волошки в житі.
Ми україночки і ми – найкращі в світі.

2. Земля квітуча росами омита,
Музики тут найвеселіше грають.
Вам на добро і многі, многі літа
Дівчата українські заспівають.

Великодні дзвони

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

14
Голос
ко - жен прос - лав - ля
Пос - міх -
Ф-но
16
Голос
ніть - ся хай ра-ді - є ва-ше сер - це і мо - лит - ва ли-не до свя-тих не -
Ф-но
19
Голос
бес - Хай у кож-но-го в ду-ші во-на оз - веть - ся і лю -
Ф-но
22
Голос
бов'-ю і доб-ром Хрис-тос Воск-рес
Роз-кві - та у ду-шах ве-ли-код-нє
Ф-но

25
Голос
Ф-но
сло – во роз-кві – та у щас-ті вес-ня-на зем – ля – і свя-
28
Голос
Ф-но
ту мо-лит-ву у доб-рій лю – бо – ві Ра-нок ве-ли-код-ній щи-ро про-мов
31
1
2
Голос
Ф-но
ля – ля – а – а – а
35
Голос
Ф-но

ВЕЛИКОДНІ ДЗВОНИ

1. Розбудили сонце дзвони великодні
Воскреса у небі стомлена зоря.
Віра і надія воскреса сьогодні
Великоднє свято кожен прославля. | 2 р.

ПРИСПІВ: Посміхніться, хай радіє ваше серце
І молитва лине до святих небес.
Хай у кожного в душі вона озветься
І любов'ю і добром. Христос Воскрес!

2. Розквіта у душах великоднє слово,
Розквіта у щасті весняна земля.
І святу молитву у добрі й любові
Ранок великодній щиро промовля. | 2 р.

3. Посміхнулось небо, Великоднє свято
Дарувало людям чудо із чудес.
Принесло у душі миру й благодаті
І благословення всім, Христос Воскрес! | 2 р.

Де високі гори

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

14
Голос
Ф-но
бист-ро-кри-лим віт-ром
По-між си-ні го-ри
пісня зак-руж-ля
17
Голос
Ф-но
Де ви-со-кі го-ри
у ту-ма-ні си-нім
роз-ли-ли по-то-ки
21
Голос
Ф-но
сон-ця і кра-си
Між дух-мя-ні тра-ви,
ген, на по-ло-ни-ні
24
Голос
Ф-но
mp
роз-кві-та-є пісня
на всі го-ло-си
на всі го-ло-си

27
Голос
Ф-но
31
Голос
Ф-но
35
Голос
Ф-но

ДЕ ВИСОКІ ГОРИ

1. Цвітом-перецвітом
Від зими до літа
Розквітає щастя, розквіта земля.
Понад білим світом
Бистрокрилим вітром
Поміж сині гори пісня закружля.

ПРИСПІВ: Де високі гори у тумані синім
Розлили потоки сонця і краси.
Між духмяні трави, ген, на полонині
Розквітає пісня на всі голоси.

2. Дзвоном-передзвоном
Над землею знову
Розквітає радість, розквіта весна,
В білопінних росах
Пісня стоголоса
Мов гірські потоки, лине голосна.

Весела Українка

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

15
Голос
Ф-но
зац-ві-те мо-я вес - на Я не - мов пта-ши-на
18
Голос
Ф-но
В не-бо під-ні-му-ся у бла-кит-ні не-бе - са Мо - я Ук-ра-ї-но
22
Голос
Ф-но
Я то-бі вкло-ню-ся Зац-ві-те мо-я вес - на
25
Голос
Ф-но
Я ве-се-ла ук-ра-їн-ка як ве-се-лий ра-нок

28
Голос
Ф-но
Пос-мі-ха-єть-ся пер-лин-ка дів-чи-на сві-та-нок Я мов сон-це про-ки-да-юсь
31
Голос
Ф-но
і ра-ді-ю сві-ту Гар-но ро-са-ми вми-ва-юсь зак-віт-ча-юсь цві-том
34
Голос
Ф-но
На-че квіт-ка пос-міх-ну-ся я мо-є-му кра-ю В ви-ши-ван-ку при-бе-ру-ся
37
Голос
Ф-но
щи-ро зас-пі-ва-ю Мо-я піс-ня по-манд-ру-є у по-ля діб-ро-ви

40
Голос
Ф-но
Приспів
а вес-на їй по-да-ру-є бар-ви ве-сел-ко – ві Я не – мов пта-ши-на
44
Голос
Ф-но
в не – бо під-ні-му-ся У бла-кит-ні не-бе – са Мо – я Ук-ра-ї-но
48
Голос
Ф-но
я то – бі вкло-ню-ся зац-ві-те мо – я вес – на
51
Голос
Ф-но
Я не – мов пта-ши-на в не – бо під-ні-му-ся У бла-кит-ні не-бе-

54
Голос
Ф-но
са
Мо – я Ук – ра – ї – но
56
Голос
Ф-но
я то–бі вкло-ню-ся зац-ві–те мо–я вес – на
60
Голос
Ф-но
64
Голос
Ф-но

ВЕСЕЛА УКРАЇНКА

1. Я весела українка, як весняний ранок.
Посміхається перлинка, дівчинка-світанок.
Я, мов сонце прокидаюсь і радію світу.
Гарно росами вмиваюсь, заквітчаюсь цвітом.

ПРИСПІВ: Я, немов пташина, в небо піднімуся.
У блакитні небеса.
Моя, Україно, я тобі вклонюся –
Зацвіте моя весна. | 2 р.

2. Наче квітка посміхнуся, я своєму краю,
В вишиванку приберуся, щиро заспіваю.
Моя пісня помандрує у поля, діброви,
А весна їй подарує барви веселкові.

3. Свого краю я дитина, весняного краю.
Білим цвітом, мов калина, пишно розквітаю.
Вільний вітер подарує мені щастя й долю.
Я на крилах помандрую в небеса на волю.

Джерело

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

13
Голос
Ф-но
Чис – ті ні-би ра-нок, світ-лі ні-би день Нам во – ни да-ру-ють
16
Голос
Ф-но
ра-діс-них пі-сень і про все, що бу – де і що вже бу-ло
19
Голос
Ф-но
Зас-пі-ва-є лю – дям чис-те дже-ре-ло Як доб-ро із сер – ця
22
Голос
Ф-но
дже-ре – ло з зем-лі всім да-ру-є щас – тя і ра-ді-є світ –

25
Голос
Щед-ро на-пу-ва – є світ-лом і теп-лом і спі-ва-є лю – дям
Ф-но
28
Голос
чис-те дже-ре-ло як доб-ро із сер – ця дже-ре-ло з зем-лі
Ф-но
31
Голос
всім да-ру-є щас – тя і ра-ді-є світ – Щед-ро на-пу-ва – є
Ф-но
34
Голос
світ-лом і теп-лом і спі-ва-є лю – дям чис-те дже-ре-ло
Ф-но

37
Голос
Ф-но
40
Голос
Ф-но

ДЖЕРЕЛО

1. Серед гір високих, між стрункіх смерек,
Що вітають гіллям в небесах лелек,
Між зелені трави, між п’янкі меди,
Там дзвенять краплини чистої води.
Чисті, ніби ранок, світлі, ніби день,
Нам вони дарують радісних пісень.
І про все, що буде, і, що вже було,
Заспіває людям чисте джерело.

ПРИСПІВ: Як добро із серця – джерело з землі.
Всім дарує щастя і радіє світ.
Щедро напуває світлом і теплом
І співає людям чисте джерело.

2. У краї далекі до могутніх рік
Джерело мандрує світом з року в рік,
А сріблясті роси і дощі у путь
Силу і наснагу джерелу дають.
Чисте, ніби ранок, світле, ніби день,
Нам воно дарує радісних пісень.
І про все, що буде і, що вже було,
Заспіває людям чисте джерело.

Заспівай родино

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

13
Голос
цві – том навк – ру – ги зем – ля роз – квіт – ла і ро –
Ф-но
15
Голос
ди – на знов зіб – ра – ла – ся мо – я Бі-лим
Ф-но
17
Голос
цві – том навк – ру – ги зем – ля розк – віт – ла і ро –
Ф-но
19
Голос
ди–на знов зіб–ра – ла–ся мо – я Зас-пі-вай мо – я ро – ди–
Ф-но

22
Голос
– но і до-рос-лі і ма-лі
Ф-но
25
Голос
На-ша піс-ня щи – ра ли – не сто-го – лос – сям по зем-
Ф-но
28
Голос
лі Зас-пі-вай, не-хай спі-ва – є
Ф-но
31
Голос
з на-ми не-бо і зем-ля і Гос-подь бла-гос – лов-ля-
Ф-но

34
Голос
– є всіх на мно – гі – ї лі – та
Ф-но
37
Голос
І Гос-подь бла-гос – лов–ля – є всіх на мно – гі – ї лі –
Ф-но
40
1
2
Голос
та
та
1
2
Ф-но

ЗАСПІВАЙ РОДИНО

1. Пригорнуло небо сонечко привітне,
Розбудили землю трелі солов’я.
Білим цвітом навкруги земля розквітла,
І родина знов зібралася моя.

ПРИСПІВ: Заспівай, моя родино,
І дорослі, і малі,
Наша пісня щира лине,
Стоголоссям по землі.
Заспівай, нехай співає
З нами небо і земля,
І Господь благословляє
Всіх на Многії літа.

2. А коли життя зверне стежки від хати,
Мов лелека повернусь додому я.
Там мене завжди чекає мама й тато,
І родина знов зібралася моя.

Калинова пісня

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

14
Голос
гро-на-ми хи – та – є
Ф-но
17
Голос
льє-е – тьсяпіс – ня
пісні кра-що – ї не зна – ю
Ф-но
20
Голос
Ка-ли – но-ва пісня
роз-кві-та – є
Ф-но
23
Голос
цві том
і не – се пта-ши – на
Ф-но

26
Голос
пісню по-над сві - том
Ф-но
29
Голос
Зас-пі - ва-є пісня над вес-ня-ним кра - єм
Ф-но
32
Голос
і по - ли-не да - лі їй кін-ця не
Ф-но
35
1
2
Голос
ма - є ма - є
Ф-но

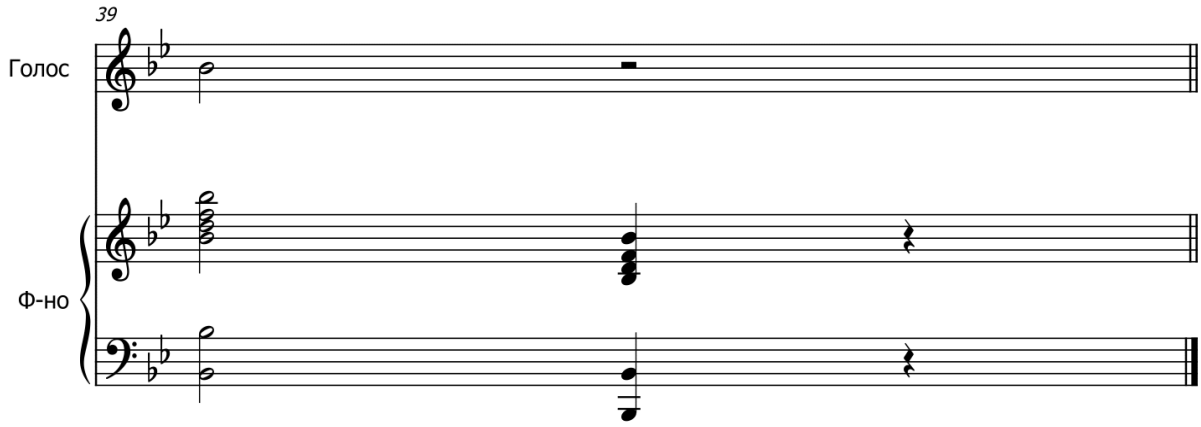

КАЛИНОВА ПІСНЯ

1. Червоніє рясно під вікном калина,
Весело співає крихітна пташина.
А калина вдячно гронами хитає.
Лллється пісня. Пісні – кращої не знаю.

ПРИСПІВ: Калинова пісня розквітає цвітом
І несе пташина пісню понад світом.
Заспіває пісня над весняним краєм
І полине далі, їй кінця немає.

2. Подаруй, пташино, мені пісню дивну,
Ну, а ти калино, музику чарівну.
Я тобі на радість щиро заспіваю,
Лллється пісня. Пісні – кращої не знаю.

3. По траві зеленій пробіжуся боса,
Вітер розвіває ніжно мої коси.
Я назустріч сонцю руки простягаю.
Лллється пісня. Пісні – кращої не знаю.

Карпати

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

14
Голос
зве ме-не кри-ла-та На кру-тій вер-ши-ні в си-ніх го-рах жде
Ф-но
17
Голос
Кли-че ме-не піс – ня зве ме-не кри-ла – та на кру-тій вер-ши-ні
Ф-но
20
Голос
в си-ніх го-рах жде На сві-тан-ку у Кар-па-тах бу-дем сон-це зуст-рі-ча-ти
Ф-но
23
Голос
бу-дем зуст-рі-ча-ти свій прий-деш-ній де – ень Зас-пі – ва-ють нам трем-бі-ти
Ф-но

26
Голос
Роз-ле-тять-ся по-над сві-том ди-во-гра-єм зву-ки ра-діс-них пі-сень
Ф-но
29
Голос
На сві-тан-ку у Кар-па-тах бу-дем сон-це зуст-рі-ча-ти бу-дем зуст-рі-ча-ти
Ф-но
32
Голос
свій прий-деш-ній де - нь Зас - пі - ва - ють нам трем - бі - ти
Ф-но
34
Голос
роз-ле-тять-ся по-над сві-том ди-во-гра-єм зву-ки ра-діс-них пі-сень
Ф-но

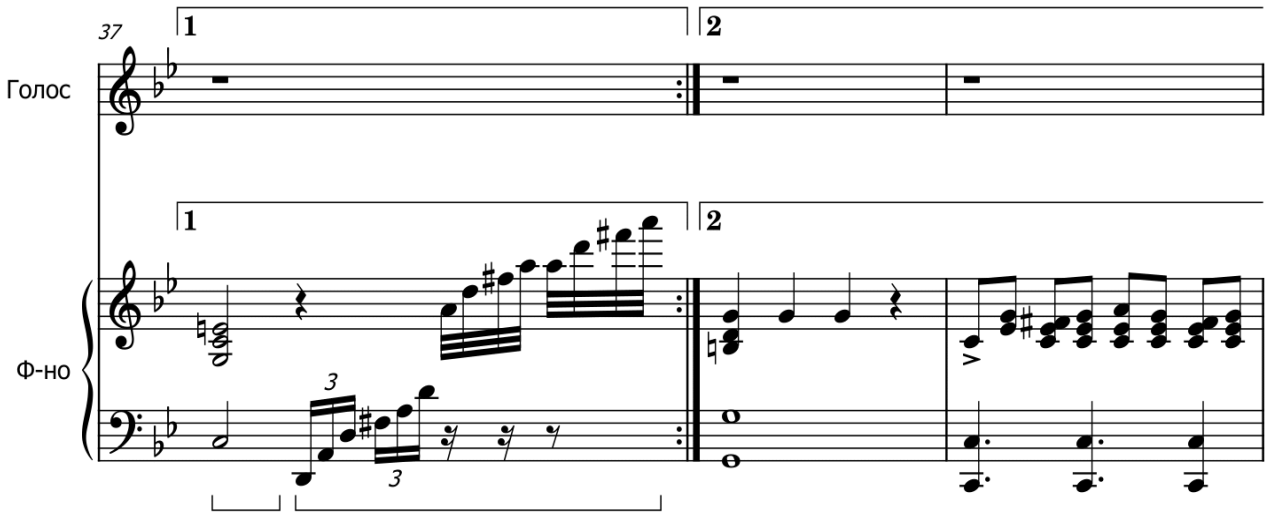
37
1
2
Голос
1
2
Ф-но
3
3

40
Голос
Ф-но

КАРПАТИ

1. Кличуть мене гори, звуть мене Карпати,
Ген, на полонину стежка – плай веде.
Кличе мене пісня, зве мене крилата,
На крутій вершині в синіх горах жде.

ПРИСПІВ: На світанку у Карпатах
Будем сонце зустрічати,
Будем зустрічати свій прийдешній день.
Заспівають нам трембіти,
Розлетяться понад світом,
Дивограєм звуки радісних пісень.

2. Я піду у гори, я піду в Карпати,
Де весняні роси, як жива вода.
Ти заграй, трембіто, я почну співати,
Полетить над світом пісня молода.

Лелеки

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

12
Голос
Ф-но
суть нам на-дію вже ти – ся-чу літ Ле – ле-ка у не-бі це ра – дість у
15
Голос
Ф-но
ха – ті Під сер-цем у ма-ми ма-лень-ке жит-тя Всмі-
18
Голос
Ф-но
ха-ють-ся ніж-но ввіс-ні ан-ге-ля – та ко –
20
Голос
Ф-но
ли-шуть на щас-тя в ко-лис – ці ди – тя За ві –

22
Голос
Ф-но
тай – те ле-ле – ки до кож – но – ї ха – ти По-да – руй – те на-ді – ю і
25
Голос
Ф-но
ві-ру сер-цям І хай бу – де ро-ди-на на щас – тя ба – га – та І що
28
Голос
Ф-но
ран – ку всмі-ха-єть-ся со-неч-ко вам За-ві – тай – те ле-ле – ки до
31
Голос
Ф-но
кож – но – ї ха – ти де мо – лит – ва як піс – ня в сер-цях го-лос-на Хай всмі-

34
Голос
Ф-но
ха - ють-ся ді - ти не - мов ан - ге - ля - та А у

36
Голос
Ф-но
ду-шах людсь-ких роз-кві - та-є вес - на на

ЛЕЛЕКИ

1.Кружляють у чистому небі лелеки,
Коханням повінчано дивний політ.
Вертають додому весною здалека,
Несуть нам надію вже тисячу літ.
Лелека у небі – це радість у хаті,
Під серцем у мами маленьке життя.
Всміхаються ніжно вві сні ангелята,
Колишуть на щастя в колисці дитя.

ПРИСПІВ: Завітайте, лелеки, до кожної хати,
Подаруйте надію і віру серцям.
І хай буде родина на щастя багата,
І щоранку всміхається сонечко вам.
Завітайте лелеки до кожної хати,
Де молитва, як пісня в серцях голосна.
Хай всміхаються діти, немов ангелята,
А у душах людських розквітає весна.

2. Кружляють над хатою білі лелеки,
Як ангели в небі, що нас бережуть.
З весни до весни у дорогах далеких
До кожної хати надію несуть.
Лелека у небі – це щастя у хаті.
Любов і весна заквітчали життя.
І вже пригортає усміхнена мати
До своїх грудей найрідніше дитя.

Молитва

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

15
Голос
Ф-но
Всміх-неть-ся сон-це нам за не-бо – кра – єм, ми
19
Голос
Ф-но
день у – сі з мо-лит-ви по – чи – на – єм За бать-ка і за нень – ку
22
Голос
Ф-но
і за ро – ди – ну За зем-лю свя-ту – ю за Ук-ра – ї –
25
Голос
Ф-но
ну Мо – лю-ся я за те-бе Ук-ра – ї – но щоб

29
Голос
Ф-но
жит-ній ко-лос в по-лі про-рос – тав
Щоб
за вік-ном всмі-ха-ла-ся ка –
32
Голос
Ф-но
ли – на
і
жай-вір в си-нім не – бі нам спі – вав
мо –
35
Голос
Ф-но
лю-ся я за до-лю і за
щас – тя
не – хай кві-ту-чо-ю бу-де зем-
38
Голос
Ф-но
ля
мо – лі – мо – ся
і нам у – сім воз – даст – ся
бо

41
Голос
нас у-сіх Гос-подь бла-гос-лов – ля
мо – лі-мось за доб-ро у всьо-му сві–ті бо
Ф-но

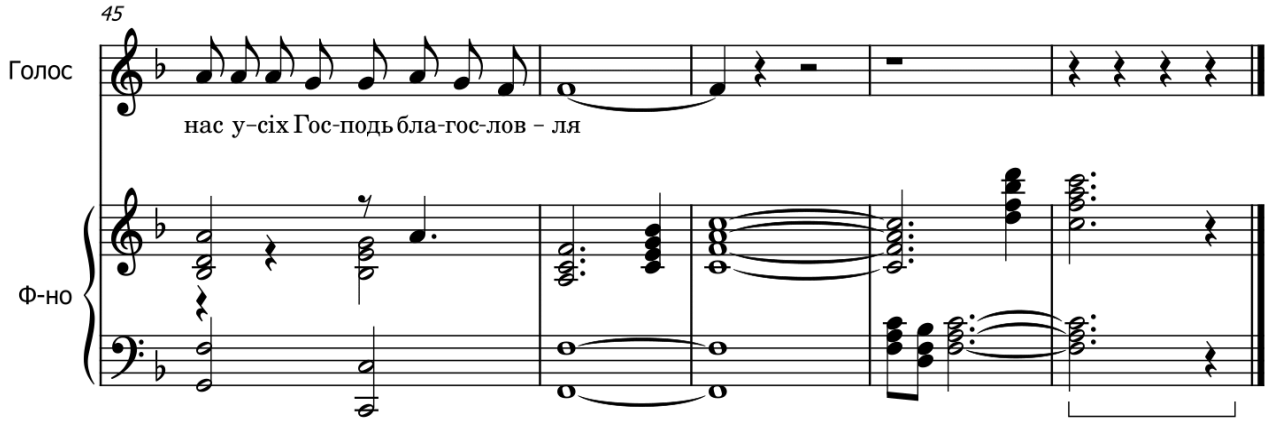
45
Голос
нас у-сіх Гос-подь бла-гос-лов – ля
Ф-но

МОЛИТВА ЗА УКРАЇНУ

1. Всміхнеться сонце нам за небокраєм,
Ми день усі з молитви починаєм.
За батька і за неньку, і за родину,
За землю, за святую, за Україну.

ПРИСПІВ: Молюся я за тебе, Україно,
Щоб житній колос в полі проростав.
Щоб за вікном всміхалася калина
І жайвір в синім небі нам співав.
Молюся я за долю і за щастя,
Нехай квітучою буде земля.
Молімося, і нам усім воздастся,
Бо нас усіх Господь благословля.

2. Молімось за добро в усьому світі,
Поля безмежні сонечком зігріті.
За батька і за неньку, і за родину,
За землю, за святую, за Україну.

3.Бажаємо ми всім на світі миру,
Пошли нам Господи Молитву щиру.
За батька і за неньку, і за родину,
За землю, за святую, за Україну.

Рута м'ята

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

14
Голос
Ф-но
ff
Про-ки – да-єть-ся день і спі-ва – є і злі-
mf
18
та – є ду-ша у по-лі – іт ми вам ра – дос-ті щи-ро ба –
21
жа – єм хай для вас пос-мі-ха-єть-ся світ, щоб на – ді – я і ві-ра-на
25
щас – тя він-чу – ва – ли лю-бов – ю що – дня хай сто-

28
Голос
Ф-но
3
ри – це – ю в ха – ті воз – даст – ся і хай бу – де щас-ли – ва рід –
31
Приспів
ff
ня і роз-кві-та – є ру – та
34
м'я – та на щас-тя ра-дість і доб-ро на
37
до-лю і лю-бов ба – га – та, щоб в ха-ті го – ря не бу – ло

40
Голос
що – би ко–ха–ли і спі–ва – ли лю–
Ф-но
43
Голос
бов'-ю спов-не-ні сер–ця сто літ зо–зу–ля на–ку–ва – ла і
Ф-но
47
1
2
Голос
пісні не бу–ло кін – ця
пісні не бу–ло кін – ця сто
Ф-но
51
Голос
літ зо–зу–ля на – ку–ва – ла і пісні не бу–ло кін – ця
Ф-но

РУТА-М’ЯТА

1. Прокидається день і співає, і злітає душа у політ.
Ми вам радості щиро бажаєм, хай для вас посміхається світ.
Щоб надія і віра на щастя віншували любов’ю щодня,
Хай сторицею в хаті воздасться і хай буде щаслива рідня.

ПРИСПІВ: І розквітає рута-м’ята на щастя, радість і добро,
На долю і любов багата, щоб в хаті горя не було.
Щоби кохали і співали, любов’ю сповнені серця,
Сто літ зозуля накувала і пісні не було кінця.

2. Посміхається день і радіє, і співає душа, наче птах.
Хай збуваються всі ваші мрії водограєм добра у піснях.
Щоб надія і віра на щастя віншували любов’ю щодня,
Хай сторицею в хаті воздасться і хай буде щаслива рідня.

Моя країна

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

13
Голос
Ф-но
я кра-ї-на, де на-ді-ї щи – рі Зо-ря – на є-ди-на розк-ві-та у
16
Голос
Ф-но
ми – рі Де ве – чір-нє не-бо зо – ря-ми ча – ру – є Де на
19
Голос
Ф-но
кри-лах ві – тер по – між хмар манд – ру – є Там мо-
21
Голос
Ф-но
я кра – ї – на в ви – ши-тій со – роч – ці. Як до-

23
Приспів
Голос
щу крап-ли-на, що блис-тить на сон – ці Ти це сон-це і чис-те
Ф-но
26
Голос
не-бо Го – ри, рі-ки, лі-си, по – ля –
Ф-но
29
Голос
Я спі-ва-ю ли-ше для те-бе Ти, кра-ї-но на-дій мо-
Ф-но
32
Голос
я
Ф-но

МОЯ КРАЇНА

1.Де п’янкі світанки сонце зустрічають,
Росянисті ранки землю омивають.
Там моя країна – де надії щирі.
Зоряна єдина розквіта у мирі.
Де вечірнє небо зорями чарує,
Де на крилах вітер поміж хмар мандрує.
Там моя країна в вишитій сорочці,
Як дощу краплина, що блистить на сонці.

ПРИСПІВ: Ти – це сонце і чисте небо,
Гори, ріки, ліси, поля.
Я – співаю лише для тебе,
Ти – країно надій моя!

2.Де стрункі смереки з небом розмовляють,
Із країв далеких журавлів чекають.
Там моя країна барви кольорові,
Сонячна єдина плекана в любові.
Де вітри в негоду в неба волі просять,
А веселка воду коромислом носить.
Там моя країна в витканій запасці,
У вінку з калини розквіта у щасті.

Стежина

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

17
Голос
ви-ши-ва-ні руш-ни-ки
Кві-ту-чі маль-ви бі-ля ха-
Ф-но
20
Голос
-ти
і стеж-ка, що ве-де сю-ди
А
Ф-но
23
Голос
нас че-ка-є ма-ма й та-то
і ви-ши-ва-ні руш-ни-ки
Ф-но
26
Голос
Кві-ту-чі маль-ви бі-ля ха-ти
і
Ф-но

29
Голос
стеж-ка, що ве-де сю-ди
1
2
Ф-но

32
Голос
Ф-но

СТЕЖИНА

1. Квітчастими стежками на тканих рушниках,
Веде мене до мами, як візерунок шлях.
То прямо пролягає, то поверта назад,
А в небі розквітає на щастя зорепад.

ПРИСПІВ: А нас чекають мама й тато
І вишивані рушники,
Квітучі мальви біля хати
І стежка, що веде сюди.

2. Лелекою на волі день учорашній зник,
А візерунки долі, як вишитий рушник.
Стихають пісні звуки, як трелі навесні,
А батько сильні руки протягує мені.

3. До батька і до мами, що ждуть своє дитя
Святими рушниками стежина пролягла.
Десь у світах далеких нам озирнутись час,
Додому, мов лелеки, вернутись лиш до вас.

Моя родина це Україна

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

11
Голос
ся мо-я лю-бов ли-ше то - бі мо - я ро-ди-но, я то-бі спі -
Ф-но
14
Голос
ва - ю, як дже-ре-ло жи-виль-но-ї во - ди По
Ф-но
17
Голос
вік у ми-рі жи-ти я ба - жа - ю по вік не зна-ти го - ря
Ф-но
Приспів
20
Голос
і бі-ди Мо-я ро-ди-на це Ук-ра-ї - на
Ф-но

23
Голос
Без-кра-є си-нє не-бо зо-ло – ті по-ля Цві-те ка-ли – на
Ф-но
26
Голос
спі-ва ро-ди – на Мо-я ро-ди-на це мо – є жит-тя Мо-я ро-ди – на
Ф-но
30
Голос
це Ук-ра-ї – на Без-кра-є си-нє не-бо зо-ло-ті по-ля
Ф-но
33
Голос
Цві-те ка – ли – на спі-ва ро – ди – на Мо-я ро-ди-на це мо –
Ф-но

36
Голос
1
2
є жит-тя
є жит-тя
Ф-но

40
Голос
Ф-но

МОЯ РОДИНА – ЦЕ УКРАЇНА

1. Моя родино, я тобі вклоняюсь
І з вдячністю уклінно до землі.
Щодня до тебе серцем повертаюсь,
Уся моя любов лише тобі.

ПРИСПІВ: Моя родина – це Україна,
Безкрає синє небо, золоті поля.
Цвіте калина, співа родина.
Моя родина – це моє життя.

2. Моя родино, я тобі співаю,
Як джерело живильної води.
Повік у мирі жити я бажаю,
Повік не знати горя і біди.

3. Моя родино, заспівай зі мною,
До сонця в небо руки простягнем.
У наше завтра підемо з тобою
І нашу пісню в серці понесем.

Україна Едельвейс

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

14
Голос
Ф-но
го-ри, рі-ки і по-ля пос-міх-ну-лась зас-пі-ва-ла зве-се-ли-ла-ся зем-ля-
17
Голос
Ф-но
– – – – Все це на-ша Ук-ра-ї-на.
20
Голос
Ф-но
Го-ри, рі-ки і по-ля У піс-нях чер-во-на ру-та ди-во-цві-том роз-цві-ла
23
Голос
Ф-но
Е-дель-вей-си роз-гу-би-ли в си-ніх го-рах пе-люст-ки А сто-жа-ри зак-віт-ча-ли

26
Голос
ви-ши-ва-ні руш - ни-ки
В си-ніх го-рах по-між тра-ви
Ф-но
29
Голос
по-між ро-си зо-ло-ті
За-хо-ва-лись для за-ба-ви
Е-дель-вей-си мо-ло-ді
Ф-но
32
Голос
За-хо-ва-лись роз-гу-би-ли
за-гад-ко-вий ди-во-цвіт
На сві-тан-ку роз-бу-ди-ли
Ф-но
35
Голос
піс-ню го-лос-них трем-біт
Ф-но

39
Голос
Ф-но
43
Голос
Ф-но

УКРАЇНА ЕДЕЛЬВЕЙС

1. В житі стежечка забута загубилася мала,
У піснях червона рута дивним цвітом розцвіла.
Розцвіла тай заквітчала – гори, ріки і поля,
Посміхнулась, заспівала, звеселилася земля.

ПРИСПІВ: Все це наша Україна – гори, ріки і поля.
У піснях червона рута дивоцвітом розцвіта.
Едельвейси розгубили в синіх горах пелюстки,
А стожари заквітчали вишивані рушники.

2. В синіх горах поміж трави, поміж роси золоті,
Заховались для забави едельвейси молоді.
Заховались, розгубили загадковий дивоцвіт,
На світанку розбудили пісню голосних трембіт.

3. А надвечір з-поза хмари ніч співає нам пісні.
Розсипаються стожари стоголоссям по землі.
Розсипаються і сяють дивограєм добрих снів,
Дивопісню заспівають нам на сотню голосів.

На просторах України

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

12
Голос
Ф-но
те – бе Да – ру – єш кри – ла ді – тям ти сво –
14
Голос
Ф-но
їм – – – щоб, як пта – хи злі – та – ли в си – нє
16
Голос
Ф-но
не – бо Як со-ло-в'ї за-ко-ха-ні в піс – ні спі-
19
Голос
Ф-но
ва-ють ніж-но лиш для Ук-ра – ї – ни ма – лят не-суть ле-ле-ки на вес-

Приспів
22
Голос
ні щоб у лю-бо-ві о-жи-ла ро - ди - на На прос-
Ф-но
26
Голос
то - рах Ук-ра - ї - ни піс-ня бать - ківсь-ка жи-
Ф-но
29
Голос
ва в сер-ці кож - но - ї лю - ди - ни щи-ра
Ф-но
32
Голос
ві - ра о-жи - ва На доб - ро вам зас - пі -
Ф-но

35
Голос
ва – єм і на мно – гі – ї лі – та аж до
Ф-но
38
Голос
зір не-хай злі – та – є на-ша піс – ня мо – ло
Ф-но
41
1
2
Голос
да
да
1
2
Ф-но

НА ПРОСТОРАХ УКРАЇНИ

1. Як білий цвіт калина навесні,
Дарує, Україно, лиш для тебе.
Даруєш крила дітям ти своїм,
Щоб, як птахи злітали в синє небо.
Як солов'ї, закохані в пісні,
Співають ніжно лиш для України.
Малят несуть лелеки навесні,
Щоб у любові ожила родина.

ПРИСПІВ: На просторах України пісня батьківська
жива. В серці кожної людини щира віра ожива.
На добро вам заспіваєм і на многії літа.
Аж до зір нехай злітає наша пісня молода.

2. Як тепла ніч у світанкових снах,
Колише кожну піснею дитину,
Веде твоїх дітей Чумацький шлях
І завжди поверта на Україну.

Це моя земля - це Україна

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

12
Гол.
сон-це о-си-па-є У са-ду над виш-не-ю чу-ти со-ло-в'я
Ф-но
15
Гол.
Все це Ук-ра-ї-на це мо-я зем-ля а до не-ба си-ньо-го
Ф-но
18
Гол.
маль-ви пос-міх-ну-лись і у бар-ви со-няч-ні
Ф-но
20
Гол.
вся зем-ля вдяг-ну-лась За-шу-мі-ли піс-не-ю зо-ло-ті по-ля
Ф-но

23
Гол.
Все це Ук-ра-ї-на це мо-я зем-ля
Ф-но
26
Гол.
А над Ук-ра-ї-но-ю со-неч-ко вста-є і ле-тить пта-ши-но-ю
Ф-но
29
Гол.
сер-день-ко мо-є Я і-ду сте-жи-но-ю і щас-ли-ва я
Ф-но
32
Гол.
тут я на-ро-ди-ла-ся це мо-я зем-ля А над Ук-ра-ї-но-ю
Ф-но

35
Гол.
со-неч-ко вста-є
і ле-тить пта-ши - но - ю
сер-день-ко мо - є
Ф-но
38
Гол.
Я і - ду сте-жи - но - ю
і щас-ли-ва я
Тут я на-ро-ди - ла - ся
3
Ф-но
41
1
2
Гол.
це мо - я зем - ля
це мо - я зем - ля
1
2
Ф-но

ЦЕ МОЯ ЗЕМЛЯ – ЦЕ УКРАЇНА

1. Вже світанок росами землю омиває,
І колосся золотом сонце осипає.
У саду над вишнею чути солов'я –
Все це Україна і це моя земля.
А до неба синього мальви посміхнулись,
І у барви сонячні вся земля вдягнулась.
Зашуміли піснею золоті поля –
Все це Україна і це моя земля.

ПРИСПІВ: А над Україною сонечко встає,
І летить пташиною серденько моє.
Я іду стежиною і щаслива я –
Тут я народилася, це моя земля.

2. А у небі синьому журавлі курличуть
Все літають парами і додому кличуть.
Тут моя родина і тут моя сім'я –
Все це Україна і це моя земля.
В'ється доля стежкою до моєї хати,
І барвінок стелиться у саду хрещатий.
І несу у серці свою любов здаля –
Все це Україна і це моя земля.

Я для України вишиваю

Музика І. Гатрич
Слова Л. Гатрич

13
Голос
Ф-но
Це мо-я зем-ля
це Ук-ра-ї - на
тут рід-не сло-во ма-ми-
16
Голос
Ф-но
ні піс-ні
Тут во-се-ни
за - ко-ха-на ка-ли на
19
Голос
Ф-но
Приспів
чер-во-ні гро-на хи-лить до зем-лі
Я для Ук-ра-ї-ни ви-
22
Голос
Ф-но
ши - ва-ю
со-ро-чеч-ку квіт-час-ти-ми

25
Голос
Ф-но
стріч-ка-ми
я для Ук-ра-ї-ни зас-пі-ва-ю
28
Голос
Ф-но
ту піс-ню що нав-чи-ла ме-не ма-ма
Хай ві-зе-рун-ки сте-лять-ся бар-
31
Голос
Ф-но
вис-ті
доб-ром і щас-тям до-ля про-рос-та
Мо-
34
Голос
Ф-но
я зем-ля в ка-ли-но-вім на мис-ті
то-бі спі-ва-ю мно-гі-ї лі-та
то-

38
Голос
Ф-но
2
2
бі спі-ва-ю мно-га-я лі – та
та
а – а –

43
Голос
Ф-но
– мно-га-я лі – та – – а

Я ДЛЯ УКРАЇНИ ВИШИВАЮ

1. Це моя земля, це – Україна
Це край, де народилась і живу.
Тут щовесни заквітчана калина
Закохується в маминім саду.

ПРИСПІВ: Я для України вишиваю
Сорочечку квітчастими стіжками.
Я для України заспіваю ту пісню, що навчила мене мама.
Хай візерунки стеляться барвисті
Добром і щастям доля проросте,
Моя земля в калиновім намисті, тобі співаю многії літа.

2. Це моя земля, це – Україна
Тут рідне слово, мамині пісні.
Тут восени закохана калина
Червоні грона хилить до землі.

3. Це моя земля, це – Україна
Тут зустріча мене моя рідня.
А у садочку мамина калина
Лелек чекає з вирію щодня.

ДЛЯ НОТАТОК

Навчально-методичне видання

Іван Григорович Гатрич

Людмила Дмитрівна Гатрич

Виховання патріотизму засобами вокально-хорового мистецтва у закладах загальної середньої та позашкільної освіти

Навчально-методичний посібник

Літературний редактор ***Лупул О.В.***

Технічний редактор ***Мельник У. М.***

Підписано до друку 19.12.2024. Формат 60x84/16.
Умов.-друк. арк. 8. Обл.-вид. арк. 8,7. Зам. Н-107.
Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.
58002, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.
e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002

ЧНУ РУТА

ISBN 978-966-423-916-2

978-966-423-916-2